

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství odborných předmětů

**Podíl probační a mediační služby na výchově
a vzdělávání odsouzených**

Vedoucí práce

PhDr. Jiří Mastej

Autor

Antonie Škorvánková

2012

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 20. 6. 2012

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji touto cestou vedoucímu mé závěrečné práce PhDr. Jiřímu Mastejovi za jeho odborné vedení, připomínky a náměty.

Zároveň děkuji Mgr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D. za připomínky, cenné rady a profesionální pedagogický přístup a laskavou pomoc při zpracování této bakalářské práce.

Děkuji také za laskavé jednání a pomoc Mgr. Kateřině Hykové, Ph.D., vedoucí střediska Probační a mediační služby v Českých Budějovicích při zajištění sběru dat potřebných k realizaci výzkumného šetření.

Dále děkuji za pomoc a rady Mgr. Vladimíru Horváthovi při realizaci výzkumného šetření.

ANOTACE

Bakalářská práce s názvem „**Podíl probační a mediační služby na výchově a vzdělávání odsouzených**“ popisuje v teoretické části sociální a psychologické aspekty doprovázející pobyt vězněných osob ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, dále druhy trestů a profilace věznic. Spolupráci mezi věznicemi a probační a mediační službou, vliv spolupráce na jedince po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Je vysvětlen smysl a podstata stanovení programů zacházení s vězni, zvláště některé výchovně vzdělávací a resocializační aktivity, jako jsou např. aktivity pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné. Je přiblížena činnost specializovaného oddělení pro výkon trestu odnětí svobody pro mladistvé, matky s dětmi a takéž programy zacházení s vězni v těchto odděleních. V praktické části je zkoumán vliv přínosu absolvovaných preventivně výchovných a vzdělávací programů při resocializaci a reintegraci odsouzených do společnosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vězeňská služba, probační a mediační služba, výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody, obviněný, odsouzený, programy zacházení s vězni, výchovně vzdělávací a resocializační aktivity,

ABSTRACT

Bachelor thesis entitled "The share of the probation and mediation services to the education of convicted" in the theoretical part describes the social and psychological aspects of the accompanying stay of inmates in custody and imprisonment, as well as types of punishment and prisons profiling. Cooperation between prisons and probation and mediation service, the impact of cooperation on individuals after release from prison. It explained the meaning and essence of fixing programs dealing with prisoners, particularly some of the educational and rehabilitative activities, such activities as work, education, special education. It also outlined the activities of a specialized department for imprisonment for juveniles, mothers with children and also programs of prisoners in these departments. The practical effect of the studied preventive benefits of completed education and training programs for rehabilitation and reintegration of prisoners into society.

Key words

Prison service, probation and mediation service, detention execution, prison sentence execution, accused, convicted, in-prison treatment programs, educational and re-socialization activities.

Obsah

1 Úvod	8
2 Výkon vazby obviněných	10
2.1 Výkon vazby mladistvých obviněných	13
2.2 Výkon vazby obviněných žen	14
2.3 Výkon vazby cizinců	15
3 Výkon trestu odnětí svobody	17
3.1 Základní právní úprava výkonu trestu odnětí svobody	17
3.2 Podmíněné propuštění z výkonu trestu	20
3.3 Výkon trestu mladistvých	21
3.4 Výkon trestu odsouzených žen	23
4 Profilace vazebních věznic a věznic v ČR	28
4.1 Organizační struktura VS ČR	28
4.2 Zařazování odsouzených do jednotlivých typů věznic	32
5 Probační a mediační služba	34
6 Programy zacházení s odsouzenými	37
6.1 Pracovní aktivity	39
6.2 Speciálně výchovné aktivity	40
6.3 Oblast utváření vnějších vztahů	40
6.4 Vzdělávací aktivity	40
6.5 Zájmové aktivity	41

7	Vzdělávání mladistvých v výkonu trestu	43
7.1	Vzdělávání mladistvých ve výkonu trestu	44
7.2	Maturita za mřížemi	46
7.3	Vzdělávání odsouzených žen	47
8	Význam programů zacházení s vězni	51
9	Výzkumná část	56
9.1	Popis realizace výzkumného šetření	59
9.2	Použitá metoda	60
9.3	Popis výsledků výzkumu	61
9.4	Vyhodnocení odpovědí respondentů ve výkonu trestu	62
9.5	Vyhodnocení výsledků respondentů podmíněně propuštěných	73
10	Závěr	81
11	Použitá literatura	86
12	Seznam obrázků	89
13	Přílohy	92

1 Úvod

Posláním Vězeňské služby České republiky je zajišťovat výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody, bezpečnost a pořádek v soudních budovách. Vězeňská služba spravuje a střeží věznice a detenční ústavy. Dále střeží, předvádí a eskortuje vězňené osoby.

V České republice je v současnosti 36 věznic, z toho 10 vazebních věznic a dva detenční ústavy.

Trest odnětí svobody omezuje základní lidská a občanská práva. Výkonem tohoto trestu nesmí být v žádném případě ponižována lidská důstojnost odsouzeného, jeho lidská a občanská práva mohou být omezena pouze v nezbytném rozsahu.

Vazební věznice a věznice slouží k převýchově osob, které se dostaly do rozporu se zákonem. O umístění pachatele, který je obviněn z trestného činu, ve vazební věznici, rozhodne dle závažnosti trestného činu a ohrožení společnosti orgán činný v trestním řízení.

V roce 1999 Parlament ČR projednal a schválil zcela nový zákon o Výkonu trestu odnětí svobody číslo 169/1999 Sb. s účinností od 1. 1. 2000.

Do výkonu trestu odnětí svobody jsou přijímány osoby na základě pravomocného rozsudku, rozhodnutí soudu o nařízení výkonu trestu odnětí svobody, nebo na základě výzvy k nastoupení výkonu trestu odnětí svobody vydané soudem, nebo na příkaz soudu k dodání odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody. Trest je vykonáván ve věznici nebo v samostatném oddělení pro výkon trestu ve vazební věznici. Soud zároveň rozhodne, do kterého ze čtyř základních typů věznic (s dohledem, s dozorem, s ostrahou, se zvýšenou ostrahou) se odsouzený při nástupu výkonu trestu zařadí. Následné umístění do jednotlivých věznic provádí Generální ředitelství Vězeňské služby.

Na výchově a převýchově vězňených osob se ve spolupráci s Vězeňskou službou České republiky (dále jen VS ČR) podílí také probační a mediační služba (dále jen PMS). Posláním a cílem PMS je ochrana společnosti účinným řešením konfliktních případů spojených s trestním řízením v rámci uložení alternativních trestů, začlenění odsouzeného zpět do společnosti bez dalšího porušování zákonů, zajišťování podkladů

pro rozhodnutí soudu o možném podmíněném propuštění odsouzeného s dohledem. Na spolupráci s PMS se podílí speciální pracovníci VS ČR.

Tato bakalářská práce má dvě části. První, teoretická část, popisuje charakteristiky vězeňského systému České republiky. Budou popisovány sociální a psychologické aspekty doprovázející pobyt vězňů ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, dále druhy testů a profilace věznic. Věnovat se budu spolupráci mezi věznicemi a PMS a vlivu spolupráce na jedince po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Vysvětlím smysl a podstatu stanovení programů zacházení s vězni, zvláště některé výchovně vzdělávací a resocializační aktivity, jako jsou např. aktivity pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné. Přiblížím činnosti specializovaného oddělení pro výkon trestu odnětí svobody pro mladistvé a pro matky s dětmi a také programy zacházení s vězni v těchto odděleních.

Druhá část je výzkumná a zaměřuje se na posouzení vlivu absolvovaných preventivně výchovných a vzdělávacích programů při resocializaci a reintegraci odsouzených do společnosti ve spolupráci VS ČR a PMS, a to formou dotazování za použití nestandardního dotazníku. Dotazník bude předložen jednotlivým respondentům ve výkonu trestu v typu věznice s dozorem a odsouzeným podmíněně propuštěným. Celkem bude osloveno 80 respondentů, 50 z nich ve výkonu trestu a 30 podmíněně propuštěným. Dotazník bude anonymní, tvořen položkami uzavřených otázek, za pomoci formy škálování (pořadové škály), pro niž je charakteristická nabídka několika variant odpovědí. Hodnocení bude provedeno tak, že odpovědi více respondentů na též škálu budou sloučeny. Dále bude vypočteno, kolik procent respondentů přisoudilo místo na konkrétních polohách škály. Získané údaje budou pro přehlednost zpracovány do tabulky a sloupcového grafu se slovním komentářem.

2 Výkon vazby obviněných

Výkon vazby je upraven Zákonem č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. Dále je výkon vazby upraven vyhláškou ministra spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby. Vazba pro obviněného představuje v trestním řízení mimořádně závažný zásah do občanských práv a svobod. *„Při výkonu vazby jsou základní lidská a občanská práva omezena. Listina základních práv a svobod vyžaduje, aby takovéto zásahy do občanských práv a svobod byly provedeny pouze na základě zákona, který by přesně stanovil rozsah omezení těchto práv a přesně vymezil podmínky jejich aplikace. Proto bylo nutné výkon vazby upravit zákonem.“* (Černíková, Makariusová, 1997, s. 37).

Při tvorbě zákona o výkonu vazby byl uplatněn princip presumpce nevinny. To znamená, že se musí na obviněného pohlížet, jako kdyby byl nevinný, dokud není pravomocným rozsudkem odsouzen. S tímto principem presumpce nevinny je zdůrazněn požadavek humánního výkonu vazby. Z toho vyplývá, že obviněný musí být podroben jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby. V souladu s požadavkem respektování lidských práv zaručených Listinou základních práv a svobod nesmí u obviněného ve výkonu vazby docházet k ponižování lidské důstojnosti a být podrobován fyzickému nebo psychickému nátlaku.

Účelem vazby je především zajištění, aby obviněnému bylo znemožněno pokračovat v trestné činnosti nebo maření ověřování důkazů a ovlivňování svědků.

Do výkonu vazby lze přijmout obviněného výhradně na základě písemného příkazu soudu, který byl vydán na základě rozhodnutí o vzetí do vazby. Rozhodnutí soudu o vzetí do vazby musí být vždy připojeno k písemnému příkazu. Při přijetí obviněného do vazební věznice musí být ověřena jeho totožnost dle platných dokladů z důvodu, aby byla vyloučena záměna. Při přijetí do vazební věznice je obviněný poučen o svých právech a povinnostech, dále je seznámen s vnitřním řádem vazební věznice.

Při umístění obviněného do cely je zohledňováno především dodržování účelu vazby. (Černíková, Makariusová, 1997, s. 37).

Odděleně jsou umístováni:

- muži od žen,
- obvinění, u nichž je obava, že by mohli mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání,
- obvinění, proti nimž je vedeno společné řízení ve stejné trestné činnosti,
- obvinění, kteří jsou stíháni pro některý z trestných činů uvedených v § 62 trestního zákona,
- obvinění, kteří jsou stíháni pro trestný čin spáchaný z nedbalosti a obvinění, kteří nebyli dříve odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody,
- obvinění od pravomocně odsouzených,
- mladiství od dospělých,
- obvinění, u nichž je podezření na přenosné nebo duševní onemocnění,

Dále jsou pak samostatně umístěni na celách obvinění, kteří porušují vnitřní řád vazební věznice tím, že se chovají agresivně, trpí duševní poruchou, nebo mají akutní stav duševní tísně, ohrožují sebe nebo ostatní. Pro tyto případy se zřizují krizová oddělení, kam je takový obviněný umístěn na dobu nezbytně nutnou. Zde je obviněnému věnována zvýšená odborná péče psychologa a lékaře zaměřená na zvládnutí jeho krizového stavu. (Černíková, Makariusová, 1997, s. 38).

Zákon o výkonu vazby také nově zavádí možnost výkonu vazby se zmírněným režimem. Obvinění umístěni v tomto oddělení, mohou využívat v určeném čase a prostoru společná kulturní a sociální zařízení, mají možnost volného pohybu v těchto prostorách a kontakt s ostatními obviněnými. Mohou se společně zúčastnit zájmových a kulturních aktivit, které přispívají ke zmírnění sociální deprivace ve výkonu vazby. Do tohoto oddělení jsou zařazováni pouze ti obvinění, kteří nebudou volný pohyb a kontakt s ostatními obviněnými využívat k narušování účelu vazby a porušování vnitřního řádu vazební věznice. (Černíková, Makariusová, 1997, s. 38).

Vybavení cely pro obviněného musí obsahovat samostatné lůžko, skříňku na uložení osobních věcí, stůl a počet židlí v počtu umístěných osob na cele, sociální

zařízení oddělené neprůhlednou zástěnou od ostatních prostor cely. Na každé cele je elektrické osvětlení a signalizační zařízení.

Práva obviněných (Černíková, Makariusová, 1997 s. 38, 39):

- právo na stravu
- právo přijímat nebo odesílat korespondenci na vlastní náklady bez omezení. Korespondence podléhá kontrole, kterou provádí příslušníci Vězeňské služby nebo orgán, který je činný v trestním řízení. Kontrole nepodléhá pouze úřední korespondence.
- právo přijmout návštěvu jednou za 3 týdny
- právo na péči o zdraví
- právo na 8 hodinový spánek
- právo na vycházku v trvání 1 hodiny v určeném prostoru
- právo na duchovní a sociální služby
- právo nákupu věcí osobní potřeby a potravin
- právo příjmu balíčku do váhy 5 kg jednou za 2 týdny
- obviněný může přijímat bez omezení finanční prostředky, které mu byly zaslány do vazební věznice, povinností vazební věznice je zajistit jejich bezpečné uložení a umožnit obviněnému s těmito prostředky disponovat, např. při nákupu ve vězeňské prodejně.
- právo na uspokojování kulturních potřeb, nákup časopisů a denního tisku.

Zákonem o výkonu vazby je zabezpečena ochrana práv obviněných k uplatnění svých práv může obviněný podávat žádosti, stížnosti státním orgánům ČR, je poučen jakým způsobem kam a jak zmíněnou korespondenci odeslat.

Základní povinnosti obviněného (Černíková, Makariusová s. 39, 1997):

- je dodržovat Řád výkonu vazby a pravidla vnitřního pořádku věznice
- je plnit příkazy a pokyny příslušníků VS ČR
- šetřit majetek vazební věznice a ostatních obviněných

- dodržovat pravidla slušného chování ke všem lidem, se kterými přijde do kontaktu ve výkonu vazby
- nesmí navazovat nedovolené styky s jinými obviněnými nebo ostatními osobami na svobodě
- nesmí přechovávat, konzumovat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky
- je povinen se podrobit vstupním lékařským prohlídkám a zdravotním preventivním opatřením

Pokud tyto povinnosti obviněný neplní, je to posuzováno jako kázeňský přestupek, za nějž může být obviněnému uložen kázeňský trest. Méně závažný kázeňský přestupek může být řešen napomenutím nebo převedením obviněného z oddělení pro výkon vazby se zmírněným režimem do oddělení s běžným režimem. Výkonem kázeňského trestu není dotčena povinnost obviněného uhradit případně způsobenou škodu.

Kázeňské tresty (Černíková, Makariusová s. 39, 1997):

- důtka
- pokuta do výše 1000,- Kč
- zákaz nákupu potravin a věcí osobní potřeby (s výjimkou hygienických potřeb) až na dobu jednoho měsíce
- propadnutí věcí
- umístění do samovazby až na 10 dní.

Uložený kázeňský trest musí být úměrný závažnosti kázeňského přestupku.

2.1 Výkon vazby mladistvých obviněných

Lidé se dopouštějí trestné činnosti v každém věku, nejvíce ale však v mládí a rané dospělosti. Stávající česká právní úprava umožňuje trestně stíhat porušení zákona jen mladistvé, kteří v době spáchání trestného činu dovršili patnáct let. Mladiství to jsou ti, kteří se podle naší legislativy pohybují ve věkovém rozmezí 15 – 18 let a stávají se trestně odpovědnými, sankce, které jsou jim ukládány, jsou méně přísné než

u dospělých. Osobám mladším patnácti let, může být místo trestní sankce uložena v rámci občanskoprávního řízení ochranná výchova, ve státním zařízení, které náleží do resortu ministerstva školství. (Matoušek, O; Kroftová, A., 1998, s. 145).

Mladiství vykonávají výkon vazby dle Zákona č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby a Vyhlášky 109/1994 Sb. řád výkonu vazby.

Mladiství se umísťují do cel zpravidla ve vyčleněné části věznice nebo na samostatná oddělení, odděleně od dospělých. Umístit mladistvého do cely společně s dospělými obviněnými je možné pouze ve výjimečných případech. Umožňují-li to podmínky ve věznici, zřizuje se pro mladistvé též oddělení se zmírněným režimem. Při zabezpečení povinné školní docházky mladistvých obviněných spolupracují orgány Vězeňské služby s příslušnými školami a orgány státní správy a samosprávy. Návštěvy u mladistvých se realizují formami umožňujícími posílení vzájemných sociálních a citových vazeb, zejména s rodiči a nejbližšími příbuznými. Vycházky mladistvých ve věznici lze umožnit i mimo vymezený vycházkový prostor, při čemž doba jejího trvání může být až dvě hodiny. Pokud mladistvý nemá vlastní sportovní oděv nebo obuv, může jej správa věznice zapůjčit. Ve vnitřním řádu se přiměřeně upraví též postup při zabezpečování dalších práv a oprávněných zájmů mladistvých, zejména formy, metody a prostředky k uskutečňování zájmových, kulturních, sportovních a vzdělávacích programů, materiálně technické vybavení cel a dalších užívaných prostorů a vhodná forma jejich výzdoby. Pokud mladistvý porušuje daná ustanovení zákona a řádu výkonu vazby, může být kázeňsky potrestán. Kázeňské tresty se liší od trestů, které je možno uložit dospělým obviněným.

2.2 Výkon vazby obviněných žen

Výkon vazby u obviněných žen je vykonáván dle vyhlášky 109/1994 Sb. Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. dubna 1994 hlava druhá § 77.

Obviněné ženy se umísťují do cel zpravidla ve vyčleněné části věznice, nebo není-li to možné, do cel oddělených od ostatních cel vhodnou zábranou. Obviněná žena, které se během výkonu vazby narodí dítě, může mít toto dítě u sebe a starat se o ně, pokud toto dítě nebylo soudem svěřeno do péče jiné osoby. O narození dítěte během

vazby věznice neprodleně informuje okresní soud a příslušný orgán sociálně právní ochrany dítěte, v jejichž obvodu se věznice nachází. Na žádost obviněné ženy ředitel věznice rozhodne, že obviněná žena může mít u sebe své dítě a starat se o ně zpravidla po dobu jednoho roku jeho věku, pokud toto dítě nebylo soudem svěřeno do péče jiné osoby, popřípadě řízení v této věci před soudem neprobíhá a vyhovění žádosti je ve prospěch dítěte. Před rozhodnutím si ředitel věznice vyžádá posouzení ošetřujícího lékaře. Dle Vyhlášky 109/1994 Sb. ministerstva spravedlnosti ředitel při rozhodování o ponechání dítěte u obviněné ženy také přihlíží, zda matka o své děti před tím, než byla vzata do vazby, řádně pečovala.

Zdravotní péči o dítě, o které matka pečuje ve věznici, zajišťuje VS ČR zpravidla na základě smlouvy s příslušným zdravotnickým zařízením. Obviněná žena (matka), které bylo povoleno starat se o své dítě, je přemístěna do věznice, kde je zřízeno oddělení pro matky nezletilých dětí. Matka si zajišťuje veškeré potřeby pro dítě z vlastních prostředků. Každá matka má dítě u sebe v samostatné ložnici, v níž je pro dítě postel, skříň na dětské prádlo a kosmetiku, ohrádka, umyvadlo, příp. další potřeby nutné pro správnou hygienu dítěte a matky.

2.3 Výkon vazby cizinců

Na výkon vazby obviněného, který není státním občanem České republiky (dále jen „cizinec“), se použijí ostatní ustanovení Zákona 293/1993 Sb. ze dne 10. listopadu 1993 o výkonu vazby a Vyhlášky ministerstva spravedlnosti ze dne 21. dubna 1994, kterou se vydává řád výkonu vazby.

Poučení cizinců se provede prokazatelným způsobem zpravidla v jejich mateřském jazyce nebo jazyce, jemuž rozumějí, přičemž se poučí zejména o právu obracet se na diplomatickou misi a konzulární úřad státu, jehož je státním občanem. Uprchlíci a osoby bez státního občanství mají právo obracet se na diplomatickou misi státu, pověřeného chránit jejich zájmy, nebo mezinárodní orgány, jejichž posláním je tyto zájmy chránit. Cizinci se dále poučí o právu na přijetí konzulární návštěvy zástupců těchto orgánů.

Cizinci umístění do vazby, kteří neporušují stanovený pořádek a kázeň, vykonávají vazbu v oddělení se zmírněným režimem. Při umísťování cizinců do cel se přihlíží k tomu, aby cizinci hovořící stejným jazykem nebo znalí některého z jazyků mohli spolu komunikovat, pokud to není v rozporu s účelem vazby.

Při uspokojování hmotných a kulturních potřeb cizinců se podle možností věznice přihlíží též ke kulturním a náboženským tradicím a zvyklostem a umožní se jim přístup k četbě knih v jazyce, který ovládají nebo jemuž rozumí.

3 Výkon trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody je upraven Zákonem 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně souvisejících zákonů. Tento zákon upravuje výkon trestu ve věznicích a to ve zvláštních odděleních vazebních věznic.

Výkonem trestu se podle tohoto zákona rozumí též výkon trestního opatření odnětí svobody uloženého mladistvému.

Do výkonu trestu odnětí svobody je odsouzený přijat na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu a nařízení výkonu trestu odnětí svobody. Dále také na příkaz o nastoupení do výkonu trestu nebo příkazu soudu k dodání odsouzeného do výkonu trestu.

3.1 Základní právní úprava výkonu trestu odnětí svobody

Při přijetí do výkonu trestu odnětí svobody musí být ověřena totožnost odsouzeného, provedena osobní prohlídka a potřebná hygienická a protiepidemická opatření. Odsouzený musí být seznámen s řádem věznice a poučen o svých právech a povinnostech, které musí dodržovat během výkonu trestu. (Vyhláška 345/199 Ministerstva spravedlnosti § 3 odstavec 2).

Odsouzený má právo ponechat si některé osobní věci jako jsou např. základní hygienické potřeby, knihy, fotografie, hodinky, prstýnky, řetízky. Věci a předměty, které mu zákon nedovoluje mít u sebe, zabezpečí věznice v úschově. (Vyhláška 345/1999 Sb. Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. 12. 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 4 odstavec 1,2).

Pro příjem odsouzených se ve věznicích zřizují nástupní oddělení. Zde se o odsouzeném zpracovává komplexní zpráva, která obsahuje hodnocení chování, výsledku pedagogického a psychologického vyšetření osobnosti odsouzeného. Hodnotí se sociální úroveň, přihlíží se k dosavadnímu kriminálnímu vývoji, k míře nebezpečnosti a zváží se možnosti výchovného působení. Na základě zpracování komplexní zprávy věznice odsouzenému nabídne ke zvolení vhodný resocializační program, se kterým odsouzený vyjádří souhlas. (Vyhláška 345/1999 Sb. Ministerstva

spravedlnosti ze dne 21. 12. 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 8, odstavec 1, 2, 3).

Pro každou věznici stanoví její ředitel se souhlasem generálního ředitelství Vězeňské služby ČR vnitřní řád věznice, kterým se stanoví rozvrh chodu věznice, činnost odsouzených a jejich podíl na řešení otázek souvisejících se životem ve věznicích. (Zákon 169/1999 o výkonu trestu odnětí svobody, § 14).

Práva a povinnosti odsouzených, Zákon 169/1999 Sb. ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů 359/1999 Sb., 3/2002 Sb., 320/2002 Sb., 218/2003 Sb., 218/2003 Sb., 52/2004 Sb., 539/2004 Sb., 109/2006 Sb.:

- právo na ubytovací plochu nejméně 4m² na osobu
- právo na nepřetržitý osmihodinový spánek, dobu na provedení osobní hygieny, vycházku v trvání nejméně jedné hodiny, přiměřené osobní volno, stravování třikrát denně
- právo na poskytování zdravotnických služeb
- právo na přijímání a odesílání korespondence vězeňská služba může do korespondence nahlédnout, to se netýká úřední korespondence určené soudu či obhájci
- právo na přijímání návštěv blízkých osob
- právo na nákup potravin a věcí osobní potřeby
- právo na odebrání denního tisku, využívání vězeňské knihovny
- právo na ochranu svých práv, odsouzený má možnost podávat stížnosti, žádosti příslušným orgánům České republiky, obdobným způsobem jako obvinění
- právo využívat odborných služeb – speciálního pedagoga, psychologa, sociálního pracovníka,
- právo na duchovní službu

Povinnosti odsouzených:

- dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit příkazy a pokyny příslušníků a zaměstnanců vězeňské služby
- plnit řádně pracovní úkoly, pokud je odsouzený zařazen do práce

- dodržovat opatření a pokyny k zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci dle zvláštních předpisů
- zacházet šetrně s majetkem a zařízením vězeňské služby
- dodržovat zásady slušného chování a jednání s osobami, se kterými odsouzený přichází do styku
- zachovávat vnitřní řád věznice
- nepřechovávat nedovolené předměty
- podrobit se osobní prohlídce v odůvodněných případech
- nesmí vyrábět, uchovávat, konzumovat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky.

Odsouzenému, který se chová vzorně, má poctivý poměr k práci a plní program zacházení, který je pravidelně vyhodnocován, může mu být udělena kázeňská odměna.

Odsouzený, který porušuje výše uvedené povinnosti je kázeňsky řešen.

„Udělování kázeňských odměn a ukládání kázeňských trestů si vyžaduje dodržování výchovných zásad individualizace, přiměřenosti, stupňování, důslednosti a spravedlnosti, které posilují výchovný účinek udělované kázeňské odměny a uloženého trestu“. (Černíková, Makariusová, 1997, s. 42)

Kázeňskými odměnami jsou, Zákon 169/1999 Sb. ze dne 30. 6. 1999 o výkonu trestu odnětí svobody § 45:

- pochvala
- mimořádné zvýšení doby trvání návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na pět hodin
- povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který jinak tyto nákupy nemůže provádět
- zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců
- věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1000,- Kč
- rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu 1 měsíce

- povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení
- přerušování výkonu trestu

Kázeňskými tresty jsou dle Zákona 169/1999 Sb. ze dne 30. 6. 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a některých souvisejících zákonů, § 46:

- důtka
- snížení kapesného nejvýše o 1 třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců
- zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce
- pokuta až do výše 1000,- Kč
- propadnutí věci
- umístění do uzavřeného oddělení až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení
- celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 20 dnů
- umístění do samovazby až na 20 dnů
- odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny

Kázeňský trest lze uložit, jen jsou-li náležitě objasněny okolnosti kázeňského přestupku a prokázána vinna odsouzeného. Před uložením kázeňského trestu musí být odsouzenému umožněno, aby se k věci vyjádřil. Uložený kázeňský trest musí být úměrný závažnosti spáchaného kázeňského přestupku.

3.2 Podmíněné propuštění z výkonu trestu

Po uplynutí stanovené délky trestu rozhoduje o podmíněném propuštění z výkonu trestu soud v případě, že si k tomu odsouzený vytvořil předpoklady vzorným chováním, poctivým vztahem k práci, prokazoval ve svém chování pozitivní změny a lze u něho očekávat, že v budoucnu povede řádný občanský život. Ředitel věznice je oprávněn navrhnout podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. V rozhodování přihlíží k délce uděleného trestu a k délce vykonaného trestu a celkovému chování

odsouzeného během doby výkonu trestu ve věznici. (Černíková, Makariusová, 1997, s. 43).

Probační a mediační služba (dále jen PMS) se v rámci výkonu trestu odsouzeného podílí na procesu mediace především spoluprací s vězeňskou službou a jejími specialisty. Většina odsouzených vnímá přínos mediace především v tom, že je zde prostředek k vydobytí si lepší pozice pro podmíněné propuštění z výkonu trestu. Tato výhoda je označována za největší motivaci k využití mediačních služeb odsouzenými osobami. Soud přihlíží k tomu, zda odsouzený spolupracuje s PMS, bere na zřetel hodnocení pracovníků PMS ohledně kvality jeho spolupráce, i jejich návrhy pro další práci s odsouzeným. Spolupráce klade na odsouzeného větší nároky po dobu jeho podmíněného propuštění oproti podmíněnému propuštění udělenému bez přispění PMS, čímž dává společnosti větší naději na méně rizikové chování takto propuštěného odsouzeného.

Zákonem je též stanovena možnost účasti společenských organizací – zájmových sdružení občanů a církevních organizací podílet se na nápravě odsouzených. Tímto jsou vytvořeny předpoklady otevřenosti vězeňské instituce pro sociální kontakty, které zmírňují negativní důsledky výkonu trestu, a přispívají tak k dovršení nápravy po propuštění odsouzených z výkonu trestu odnětí svobody. (Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2005, s. 7, 8).

3.3 Výkon trestu mladistvých

Výkon trestu odnětí svobody mladistvých se řídí Zákonem číslo 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a Vyhláškou Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. 12. 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Trest vykonávají mladiství zásadně ve věznici pro mladistvé. Během výkonu trestu odsouzeného, který nedovršil 18. rok věku, se věznice především zaměří na jeho výchovu a zabezpečení jeho přípravy na budoucí povolání. Mladistvému, který má plnit povinnou školní docházku, věznice zabezpečí její plnění vyučováním místo výkonu práce. Při stanovení obsahu programu zacházení s mladistvými se vždy sleduje zabezpečení jeho pracovní kvalifikace a způsob života. Pro mladistvého je účast na stanovené formě vzdělávání a dalších

určených aktivitách programu zacházení povinná, po dobu výuky se mladiství nezařazuje do práce a jeho vzdělávání se uskutečňuje formou denního studia.

U mladistvých, kteří jsou izolováni od společnosti v důsledku výkonu trestu, je dbáno, aby v co největší míře byly omezeny negativní účinky této izolace. Uplatňují se u nich individuální způsoby zacházení. Tyto jsou zaměřené na rozvíjení rozumové, emocionální a sociální zralosti. Důraz je hlavně kladen na přijetí osobní odpovědnosti za spáchané provinění, posilování samostatného řešení životních situací, zvládnutí agresivních reakcí a nevhodného chování. Mladiství jsou vedeni k takovým volnočasovým aktivitám, které odpovídají jejich vývojovým potřebám. Věznice podává zprávu o chování nebo o zdravotním stavu mladistvého jeho rodičům, nebo zákonným zástupcům i bez žádosti těchto osob, má-li za to, že je to nutné k udržení nebo zlepšení kontaktu mladistvého s uvedenými osobami. Ve věznici, kde to materiální podmínky a hygienické podmínky dovolí, je mladistvým umožněno, aby si v době osobního volna mohli sami přepírat a žehlit osobní prádlo a ve dnech pracovního volna a klidu si sami připravovali snídani a večeři z potravin dodaných věznicí.

Na základě spáchaného provinění a charakteristiky osobnosti se ve věznicích pro mladistvé rozdělují odsouzení do čtyř základních diferenciačních skupin, to je řízeno Vyhláškou Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

- skupina A – do této skupiny jsou zařazováni odsouzení se základní charakteristikou osobnosti v normálu, kteří mají poruchy chování vyplývající z nevhodného sociálního prostředí, emocionální a sociální nevyzrálosti.
- skupina B – do této skupiny jsou zařazováni odsouzení s naznačeným disharmonickým vývojem osobnosti.
- skupina C – do této skupiny jsou zařazováni odsouzení s poruchami chování včetně poruch chování způsobených užíváním návykových látek.
- skupina D – do této skupiny jsou zařazováni odsouzení s mentální retardací.

3.4 Výkon trestu odsouzených žen

Výkon trestu odnětí svobody odsouzených žen se řídí Zákonem číslo 169/1999 Sb., ke dni 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a Vyhláškou Ministerstva spravedlnosti 345/1999 ze dne 21. 12. 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Při výkonu trestu odsouzených žen se zásadně přihlíží k psychickým a fyziologickým zvláštnostem, jakož i k zvláštním potřebám těhotných žen a žen, které jsou krátce po porodu a kojících matek. V ubytovnách odsouzených žen jsou vytvářeny podmínky pro denní koupání, praní osobního prádla a provádění drobných oprav osobních věcí. Odsouzeným ženám se povoluje při úpravě jejich zevnějšku používat vlastní kosmetické přípravky. Úprava vlasů není omezena a za tímto účelem mohou odsouzené ženy mít u sebe vlastní potřebné pomůcky. Vlastní oděv a obuv mohou nosit odsouzené ženy ve věznici s dohledem, ve věznici s dozorem pouze v mimopracovní době podle svého uvážení, ve věznici pro mladistvé, ve věznici s ostrahou a se zvýšenou ostrahou jenom v době návštěv.

Výkon trestu matek nezletilých dětí je vykonáván ve věznici v případech hodných zvláštního zřetele, jestliže takový postup umožňují podmínky ve věznici. Odsouzená žena (dále jen matka), která chce ve věznici o své dítě pečovat, musí k tomu mít osobností předpoklady a požádat ředitele věznice o povolení. Pokud je matce povoleno se o své dítě starat během výkonu trestu může toto dítě mít u sebe až do 3 let jeho věku. Matka, které bylo povoleno mít u sebe své nezletilé dítě a starat se o něj, o něj celodenně pečuje. Dbá tedy o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, včetně přípravy stravy, zajištění hygieny, úklid, praní, žehlení prádla. Aktivně tráví svůj čas s dítětem formou vycházek, her, výtvarných, hudebních a sportovních činností odpovídajících věku dítěte.

Zdravotní péči o dítě, o které matka pečuje ve věznici, zajišťuje vězeňská služba na základě smlouvy s příslušným zdravotnickým zařízením. Matky, kterým bylo povoleno se o své dítě starat během výkonu trestu, mohou nosit vhodný vlastní oděv a obuv podle svého uvážení. Pro matky, které mají povolení se o své dítě ve věznici starat, lze organizovat také akce mimo věznici, nejedná-li se o akce výhradně pro

odsouzené, kterým může v souvislosti s návštěvou ředitel věznice povolit dočasně opustit věznici, účastní se jich vždy zaměstnanec vězeňské služby. Matka zajišťuje veškeré potřeby pro své dítě z vlastních prostředků. Každá matka, která má své dítě u sebe, má samostatnou ložnici, v níž je pro dítě postel s matrací, skříň na dětské prádlo, kosmetiku, ohrádka a umyvadlo. V případě, že se matka z důvodu nemoci, nebo z jiného závažného důvodu nemůže o své dítě starat, je převzata přechodně péče o dítě zaměstnancem věznice, kterého určí ředitel věznice. Při vzájemném předávání je dítě vždy prohlédnuto dětským lékařem. Jestliže má matka pobyt mimo věznici, ve které je zřízeno oddělení pro matky nezletilých dětí, péče o dítě se řeší prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Specializované oddělení pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí (SpO) bylo otevřeno v roce 1. 10. 2002 ve věznici Světlá nad Sázavou. Po rekonstrukci věznice je celková kapacita pro 15 odsouzených matek s celkovým počtem dětí dvacet. Jedná se o první a nejmodernější oddělení otevřené ve vězeňství ČR, ve kterém je matce umožněno pečovat při výkonu trestu o své nezletilé dítě (www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/vykon-vezenstvi-462/vykon-trestu-1052).

V souladu se Zákonem č.169/1999 Sb. ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a s Vyhláškou č. 345/1999 Sb. ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, vychází obsah a forma zacházení s odsouzenými matkami z potřeb dítěte a přihlíží se k psychickým a fyziologickým zvláštnostem matek i dětí. Program výchovy a vzdělávání je zaměřen na všestranný rozvoj osobnosti dítěte a soustředí se na zachování citových vazeb mezi matkou a dítětem. (<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/vykon-vezenstvi-462/vykon-trestu-1052/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi-5925>).

Cílem programu na SpO je pro každou matku zvládnutí péče o dítě a formování jeho osobnosti. Program připravují odborní zaměstnanci vězeňské služby s ohledem na zajištění potřeb dětí. Oddělení je vybaveno rehabilitačními, didaktickými pomůckami a hračkami pro děti. Denní režim na oddělení začíná v 7.00 hodin a probíhá dle časového rozvrhu dne. Ranní hygiena, příprava snídaně úklid, dopolední program, příprava stravy a společný oběd matek a dětí, spánek dětí, vycházky, odpolední program, pracovní povinnosti vyplývající z péče o dítě, večere, večerní

hygiena, noční klid. Dětské výchovné aktivity probíhají v kulturní místnosti nebo vycházkovém dvoře. Práce s dětmi má charakter skupinový i individuální a je přizpůsobena věku dětí. Zdravotní péče je zajištěna pediatrem, zdravotní stav dětí je pravidelně sledován dětskou sestrou. Stravu pro děti připravují odsouzené matky podle jídelníčku vypracovaného dietní sestrou ve vězeňské kuchyni pod dohledem odborných zaměstnanců. Pokud odsouzené matky dobře zvládají stanovený program zacházení týkající se celodenní péče o dítě, mají možnost navštěvovat zájmové či vzdělávací aktivity, např. arteterapie, vyšívání, pletení, aranžování, výtvarná výchova, sportovní aktivity, zahradnický kroužek, keramický kroužek, anglický jazyk, německý jazyk, práce na PC, tyto aktivity probíhají rovněž pod odborným vedením zaměstnanců vězeňské služby. V souvislosti s péčí o děti a v zájmu jejich potřeb jsou organizovány akce mimo věznici, spojené s aktivním pohybem a hrou, rozvíjením vnímání a pozorování, návštěva ZOO, vycházky po okolí apod. Toto se uskutečňuje zpravidla dvakrát měsíčně opuštění věznice v souvislosti s programem zacházení. V zájmu zachování citových vazeb jsou ředitelem věznice v době dovolených, školních prázdnin nebo vánočních svátků povolovány pobyty dětí v jejich rodinách, (<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/vykon-vezenstvi-462/vykon-trestu-1052/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi-5925>).

Činnost oddělení je vedle dosažení účelu výkonu trestu zaměřena ještě na další cíle, které jsou zapracovány v programu zacházení speciálním pedagogem, psychologem, vychovatelem, sociálním pracovníkem a dalšími odbornými pracovníky např.:

- zabránění odloučení matky od dítěte umístěním v jiném zařízení
- stimulování postojů a dovedností, jež pomohou odsouzeným matkám navrátit se do společnosti
- vytváření pevného vztahu vedoucího k rodičovské odpovědnosti
- posilování a rozvíjení kladné citové vazby mezi matkou a dítětem

Pro přijetí na SpO musí odsouzené matky splňovat daná kritéria, která určuje věznice:

- trest odsouzené matce skončí zpravidla do dovršení 3 let věku dítěte
- délka trestu matky je delší než 6 měsíců

- žena o dítě před výkonem trestu řádně pečovala a po propuštění z výkonu trestu bude mít možnost se o dítě starat
- zdravotní a psychický stav musí umožňovat ženě o dítě pečovat
- kladné stanovisko dětského psychologa umístění dítěte na SpO
- prokazatelné finanční zajištění nákladů, které vzniknou při uspokojování potřeb dítěte v případě přijetí na oddělení
- kladné stanovisko Orgánu sociálně právní ochrany dětí
- a další kritéria, která jsou zohledňována při výběru odsouzených matek.
- žena před výkonem trestu odnětí svobody nebyla omezena v rodičovské odpovědnosti

Odsouzené přijímá odborná komise. Jejím předsedou je vedoucí SpO, členy jsou speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník, vychovatel, pracovník ekonomického a správního oddělení. Rozhodnutí o výkonu trestu na SpO se vydává na dobu určitou, stanovenou ředitelkou věznice, zpravidla na dobu jednoho roku. O prodloužení rozhoduje ředitelka věznice. Zároveň je o této skutečnosti opětovně vyrozuměn příslušný orgán sociálně-právní ochrany dítěte, který provádí pravidelné návštěvy podle znění ustanovení § 67 odstavec 4, Zvláštní výkon trestu odnětí svobody. V případě kladného výsledku vydává ředitelka věznice rozhodnutí na dobu určitou a zároveň vyrozumí o svém rozhodnutí již zmíněný příslušný orgán sociálně-právní ochrany dítěte, který provádí u matky ve výkonu trestu pravidelné kontroly. Stanovení věku tří let dítěte je dáno rozvojem jeho osobnosti. Tříleté děti si neuvědomují prostředí, v němž se svou matkou pohybují. Naopak matky si uvědomují částečného omezení pohybu svých dětí, a proto jim tato situace nemůže být lhostejná. Každodenní činností se jim snaží tento problém kompenzovat. Možná je zavádějící srovnávat výchovu a osobnostní rozvoj dítěte odstrčeného do ústavu a dítěte u odsouzené matky ve vězení. Je však třeba brát v úvahu, že dítě z kojeneckého ústavu se zpravidla nedostává ihned do péče náhradní rodiny. Koncepce specializovaného oddělení vychází ze zkušenosti z jiných zemí, avšak respektuje náš právní řád, systém sociálního zabezpečení, ekonomické možnosti a v neposlední řadě výsledky odborné diskuse, která uzákonění specializovaného oddělení pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí

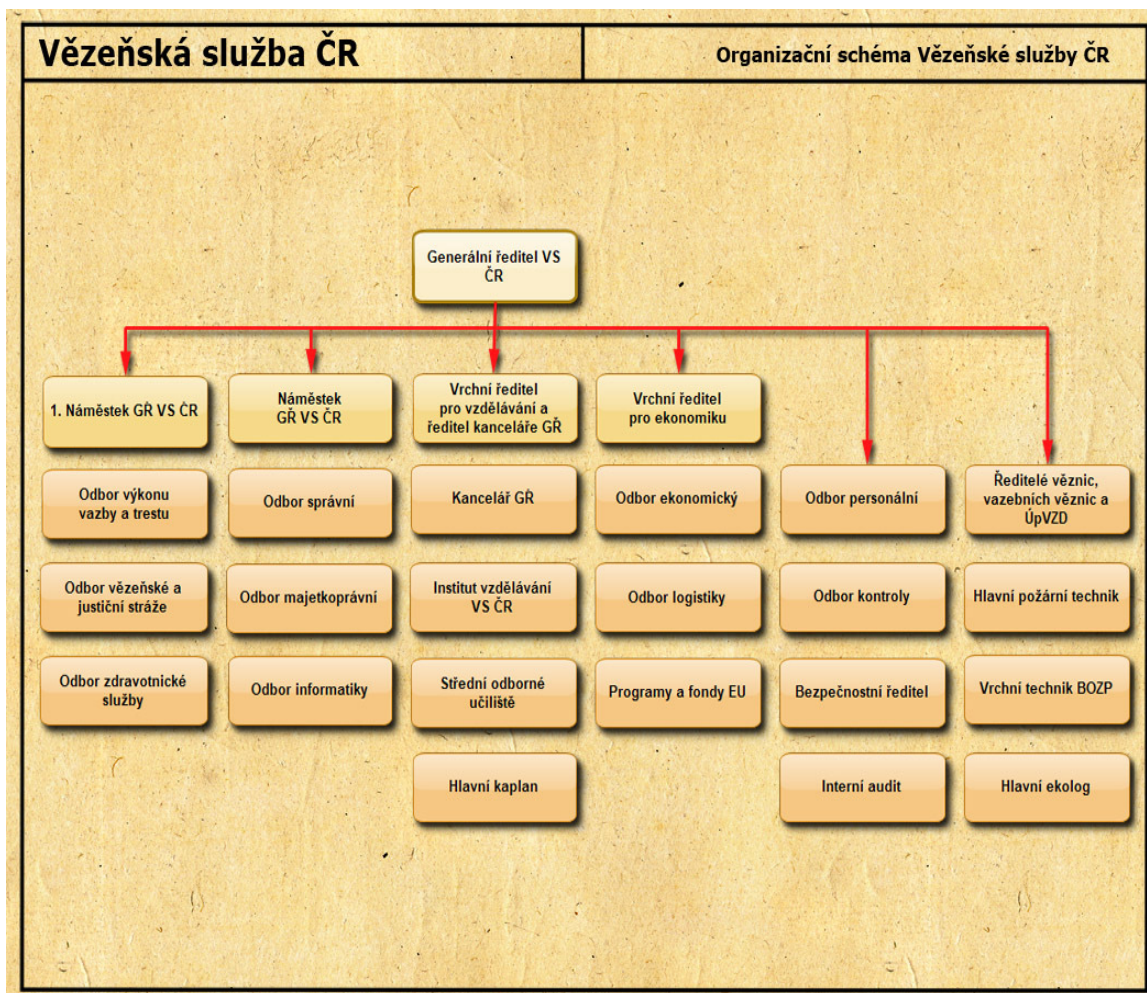
předcházela (<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/vykon-vezenstvi-462/vykon-trestu-1052/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi-5925>).

Specializované oddělení je vybudováno dle Metodického listu č. 6, kterým se stanovují bližší podrobnosti pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí ve Věznici Světlá nad Sázavou. Uvedený metodický list byl oddělením výkonu trestu odnětí svobody v uvedené věznici přepracován do podoby vnitřního řádu, který je vydán v souladu s § 14 zákona o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. (dále jen zákona) a vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Vnitřní řád konkretizuje pravidla výkonu trestu odnětí svobody pro odsouzené ženy umístěné ve SpO pro výkon trestu matek s dětmi.

4 Profilace vazebních věznic a věznic v ČR

4.1 Organizační struktura VS ČR

Obrázek č. 1: Základní rozdělení vazebních věznic a věznic v ČR

Zdroj: Vězeňská služba české republiky (<<http://www.vscr.cz>>)

Organizační uspořádání Vězeňské služby vychází ze Zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážích České republiky, který zahrnuje:

- **Generální ředitelství VS**
- **Vazební věznice (výkon vazby)**
- **Věznice (výkon trestu odnětí svobody)**

- **Institut vzdělávání VS**
- **Zotavovny**

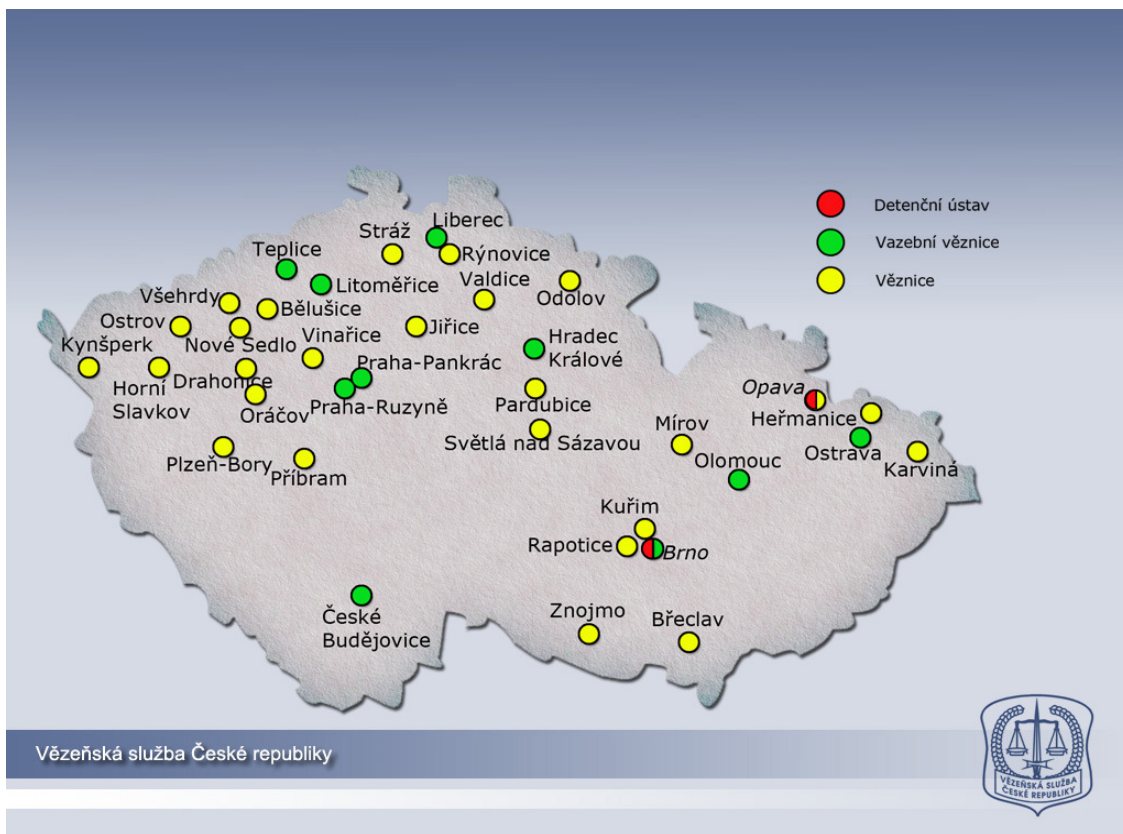
Generální ředitelství

Generální ředitelství je odborným orgánem pro řízení a kontrolu Vězeňské služby a pro plnění úkolů v oblasti státní správy vězeňství.

Generální ředitelství svou organizační, řídicí, kontrolní a metodickou činností vytváří předpoklady, aby jednotlivé organizační články Vězeňské služby mohly řádně plnit úkoly vyplývající pro Vězeňskou službu ze zákonů a dalších právních předpisů.

V České republice se v současnosti nachází 36 věznic, z toho 10 vazebních a dva detenční ústavy.

Obrázek č. 2: Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů ČR

Zdroj: Vězeňská služba české republiky (<<http://www.vscr.cz>>)

Vazební věznice

Vazební věznice zabezpečují, aby vazba plnila zákonem stanovený účel a byla vykonávána v souladu se zákonem. Generální ředitel je oprávněn určit, ve kterých vazebních věznicích lze zajišťovat též výkon trestu.

Věznice

Věznice zabezpečují, aby trest odnětí svobody plnil svůj účel a aby byl vykonáván v souladu se zákonem, a plní též další povinnosti, které jim v souvislosti s výkonem trestu ukládají právní a vnitřní předpisy. Generální ředitel je oprávněn určit, ve kterých věznicích lze zajišťovat též výkon vazby.

Věznice s dohledem

Věznice s dohledem jsou s minimálním střežením bez stavebně technických prostředků, dohled a kontrolu nad činnostmi odsouzených provádí vychovatelé Vězeňské služby. Odsouzení se mohou pohybovat v prostorách věznice neomezeně. Ložnice ani ubytovny se neuzamkávají. Odsouzení jsou zařazováni i mimo věznici. Na pracoviště docházejí samostatně a zpravidla pracují bez dozoru. V mimopracovní době mohou nosit vlastní oděv, zúčastňují se volnočasových aktivit, které připravuje samospráva odsouzených. Odsouzeným je udělován volný pohyb mimo věznici za účelem účasti na sportovních a kulturních aktivitách. Návštěvy svých blízkých osob mohou přijímat jedenkrát za týden, bez dozoru zaměstnance vězeňské služby. V souvislosti s návštěvou může být odsouzenému udělen volný pohyb mimo věznici na dobu 48 hodin. Balíček může odsouzený přijmout jednou za 14 dní.

Věznice s dozorem

Věznice s dozorem jsou věznice, ve kterých je prováděno minimální střežení, kontrolu nad činností odsouzených provádí kromě vychovatelů také dozorce, odsouzení se mohou v prostorách věznice volně pohybovat, ubytovny se uzamkávají pouze v době určené ke spánku. Odsouzení pracují na pracovištích pod nepřímým dohledem příslušníka vězeňské služby. Za tímto účelem mají povolený volný pohyb za předpokladu, že toho nezneužijí. Po návratu z pracoviště v mimopracovní době

mohou odsouzení nosit vlastní oděv, zúčastňovat se zájmových aktivit, které se mohou konat i mimo věznici, ale musí být přítomen příslušník vězeňské služby. Jednou za 2 týdny mohou přijímat návštěvy svých blízkých osob, které se konají ve vymezených prostorách věznice. V souvislosti s návštěvou může být odsouzenému po odpykání alespoň jedné třetiny trestu povolen volný pohyb na dobu 24 hodin. Nárok na příjem balíčku má odsouzený jednou za měsíc.

Věznice s ostrahou

Ve věznicích s ostrahou jsou uplatňovány stavebně technické prostředky střežení, odsouzení se v těchto věznicích pohybují jenom za přítomnosti příslušníka Vězeňské služby. Jsou uzamčeni na ubytovnách, pokud jsou pracovně zařazeni, pracují na pracovištích uvnitř věznice nebo na střežených pracovištích mimo objekt věznice. Ve výjimečných případech je možno odsouzenému udělit volný pobyt uvnitř věznice za účelem plnění pracovních úkolů. Odsouzení mohou přijímat návštěvy blízkých osob jednou za měsíc v prostoru k tomu určeném za dohledu příslušníka Vězeňské služby mimo pracovní dobu. Na příjem balíčku s vymezeným sortimentem mají odsouzení v této věznici právo jednou za dva měsíce.

Věznice se zvýšenou ostrahou

Věznice se zvýšenou ostrahou jsou věznice s maximálním střežením, stavebně technické prostředky střežení jsou použity v maximálním rozsahu v porovnání s předchozími typy věznic, odsouzení v této věznici pohybují pod přímým dozorem vězeňského pracovníka, na celách jsou uzamykáni. Práci odsouzení vykonávají na pracovištích uvnitř věznice nebo případně na celách. Odsouzeným není povolen volný pohyb ani za účelem pracovní činnosti. Odsouzený může navštěvovat kulturní a společenské místnosti pouze na povolení s ostatními odsouzenými, kteří jsou zařazeni ve stejné skupině uvnitř diferenciac. Návštěvu blízké osoby můžou odsouzení přijmout jednou za šest týdnů ve vymezeném prostoru, v mimopracovní době, za dohledu

příslušníka Vězeňské služby. Právo na balíček s vymezeným sortimentem mají odsouzení jednou za 3 měsíce, (Černíková, Makariusová, 1977, s. 44, 45).

Ústavy zabezpečovací detence

Od 1. ledna 2009 zahájila Vězeňská služba provoz detenčního ústavu v Brně s kapacitou 48 lůžek, dalších 150 míst bude zřízeno v Opavě. Zabezpečovací detence je nový typ ochranného opatření pro pachatele závažné trestné činnosti. Je určeno pro osoby s vysokou mírou nebezpečnosti pro společnost, kdy jejich duševní stav trvale i dočasně způsobuje, že se dopouštějí závažné trestné činnosti. Ústavy umožňují umístování chovanců po jednom, maximálně po dvou na pokoji při zachování šesti metrů čtverečních na osobu. Chovanci zde absolvují léčebné, psychologické, vzdělávací, pedagogické a činnostní programy. Detenční ústavy jsou určeny především pro vrahy, kteří jsou duševně nemocní, lékaři u nich objeví sexuální sadismus či defektní inteligenci. Soudy do nich mohou poslat ale i sexuální násilníky nebo pachatele pohlavního zneužívání, kteří byli v minulosti více než dvakrát odsouzeni. O tom, zda odsouzení v ústavu zůstanou, bude rozhodovat nejméně jednou za rok soud. (<<http://zpravy.idnes.cz>>, <www.vscr.cz>)

4.2 Zařazování odsouzených do jednotlivých typů věznic

Dle Zákona č. 294/1993 Sb. a Vyhlášky MS č. 110/1994, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, se trest výkonu trestu odnětí svobody vykonává diferenciovaně ve čtyřech základních typech věznic.

- Do skupiny **A s dohledem** jsou, zařazováni odsouzení pachatelé, kterým byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a kteří dosud nebyli ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin.
- Do skupiny **B s dozorem**, jsou zařazováni pachatelé, kterým byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a kteří již byli ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující dva roky a kteří nebyli dosud ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin.

- Do skupiny **C s ostrahou** jsou zařazováni pachatelé, kterým byl uložen trest za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatelé kteří byli odsouzeni pro trestný čin spáchaný z nedbalosti a nebyli zařazeni do výkonu trestu odnětí svobody s dohledem nebo dozorem.
- Do skupiny **D se zvýšenou ostrahou** jsou zařazováni pachatelé, kterým byl uložen trest odnětí svobody jako zvlášť nebezpečným recidivistům (§ 41 odst. 1 tr. zákona), kterým byl za zvlášť závažný trestný čin uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osmi let, nebo kteří byli odsouzeni za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchli z vazby nebo z výkonu trestu.

„Záměrem této vnější diference v jednotlivých typech věznic je oddělovat méně narušené odsouzené od více narušených a vytvářet podmínky pro uplatňování účinnějších prostředků resocializačního působení vzhledem k jednotlivým skupinám odsouzených. (Černíková, Makariusová, 1997, s. 41).

Umístování odsouzených do věznic příslušného typu stanoveného soudem provádí Generální ředitelství Vězeňské služby. Při rozmístování odsouzených se zohledňují druhy resocializačních programů realizovaných v jednotlivých věznicích a místo bydliště odsouzeného (Černíková, Makariusová, 1997, s. 41).

5 Probační a mediační služba

Probační a mediační aktivity se v jednotlivých zemích světa rozvíjely na základě kulturní a společenské tradice ekonomických možností, a v neposlední řadě na základě politického systému dané země. Tradice v oblasti probace je na evropském kontinentu velice dlouhá, především v zemích západní a severní Evropy, kde začíná zhruba na konci 19. a počátkem 20. století. V té době v souvislosti s řešením trestných činů sílil zájem o osobu pachatele a rozvíjely se nové formy trestání a opatření nespojených s bezprostředním odnětím svobody.

Slovo probace má svůj původ ve slově probace – zkoušeti, ověřovat. Probace jako specializovaná forma práce s pachateli, která obsahuje prvky dohledu a kontroly odvozené od autority soudního rozhodnutí, se začíná formovat v průběhu 19. století. (Doubravová, Ouředníčková, 2001, s. 1)

Koncept probace je v současnosti vzhledem k rozmanitosti právních systémů a povaze sociálních služeb, velice široký a můžeme se setkat s rozdílnými definicemi a pojetími. Podle definice OSN je probace metoda zacházení s vybranou skupinou pachatelů v rámci podmíněného odloženého trestu, kdy je uložen dohled spolu s poskytováním individuálních a dalších podpůrných služeb. Za probaci je považována také práce v oblasti výkonu trestu obecně prospěšných prací a dalších trestů a opatření, které obsahují formy individuální práce s klientem směřující k plnění specifických povinností a podmínek zkušební doby. (Doubravová; Ouředníčková, 2001, s 2).

Mediační programy v trestní justici se v Evropě začínají postupně uplatňovat od konce 70. let dvacátého století. Inspirace pro mediaci přichází ze severoamerického kontinentu, zejména Kanady, ale také z Austrálie a Nového Zélandu. Mediační programy zpravidla působí odděleně od systému probace. (Doubravová; Ouředníčková, 2001, s 1).

Mediací mezi poškozeným a obviněným se rozumí proces, ve kterém je obviněnému a poškozenému na základě jejich souhlasu umožněno se za účasti třetí strany – mediátora – aktivně účastnit řešení sporu souvisejícího s trestnou činností. Můžeme hovořit o dvou základních typech mediací a to mediaci přímé, kdy dochází k setkání

poškozeného a oběti a mediaci nepřímé, kdy mediátor plní roli prostředníka mezi stranami. (Doubravová; Ouředníčková, 2001, s. 7, 8).

Mediátor je odborník na efektivní vyjednávání, který napomáhá stranám konfliktu dospět k urovnání sporu a nalézt vzájemně přijatelné řešení dané situace. Jeho postavení je vyvážené k oběma stranám. Úkolem mediátora je řídit proces jednání, vytvářet podmínky pro dorozumění účastníků a nalezení řešení, které zohledňují zájmy obou stran. (Raskin; Arnold; Keating, 2003, s. 7).

Mediační proces výrazně humanizuje justiční systém. Umocňuje pocit spravedlnosti justičního systému. Vytváří podmínky pro individuální posouzení každého případu, přispívá k řešení problému přetížení věznic a je perspektivní z hlediska prevence kriminality a předcházení dalším konfliktům. Hlavní oblastí mediace jsou méně závažné trestné činy např. četné delikty spáchané z nedbalosti. (Holá, L., 2003, s. 152).

Probační a mediační služba se řídí Zákonem 257/2000 Sb. Dle §3 v čele Probační a mediační služby stojí ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Ředitel Probační a mediační služby zajišťuje její chod po stránce personální, organizační, hospodářské, materiální a finanční.

Plnění úkolů Probační a mediační služby ve vztahu k soudům, státním zastupitelstvím a orgánům Police České republiky zajišťují její střediska. Příslušnost středisek k provádění úkonů probace a mediace se řídí příslušností soudu a v přípravném řízení státního zástupce, v jehož obvodu středisko působí. Probačí se pro účely tohoto zákona rozumí sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení. Individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tak došlo k obnově narušených právních a společenských vztahů. Mediací se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.

K urychlení řízení může předseda senátu nebo samosoudce příslušného soudu v přípravném řízení příslušný státní zástupce uložit provedení potřebných úkonů středisku, v jehož obvodu bydlí osoba, která se takové úkony týkají.

Je-li vedeno trestní řízení proti obviněnému ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, anebo je-li ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody spolupachatel, nebo poškozený, postupuje Probační a mediační služba při výkonu své působnosti v součinnosti s Vězeňskou službou ČR. Jestliže je to třeba v souvislosti se zjištěním a projednáním jeho stanoviska k trestní věci nebo s přípravou podkladů pro rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, Vězeňská služba umožní úředníkovi Probační a mediační služby návštěvu obviněného nebo odsouzeného ve vazební věznici, věznici. Probační a mediační služba má podíl na spolupráci s Vězeňskou službou, realizuje probační programy pro obviněné, mladistvé a odsouzené, které svým obsahem reagují na konkrétní potřeby těchto osob.

6 Programy zacházení s odsouzenými

Programy zacházení jsou stanovovány v souladu se Zákonem č. 169/1999 Sb., ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a Vyhláškou č.345/1999 Sb., ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Programy zacházení zohledňují možnosti, zájmy, dovednosti a pracovní zkušenosti odsouzených a určují formy a metody práce s odsouzenými zaměřené na dosažení výchovného cíle. Program zacházení je stanoven každému odsouzenému s trestem odnětí svobody delším než 3 měsíce. Programy zacházení představují základní formu komplexního působení na odsouzené s ohledem na dosažení účelu výkonu trestu odnětí svobody. Cílem je zabránit odsouzeným v další trestné činnosti a motivovat je k tomu, aby vedli řádný život.

Programy zacházení mají vysokou úroveň, která je dána jejich obsahem a profesionalitou odborných zaměstnanců, kteří tyto programy hodnotí a aktualizují. Velkou úlohu také sehrávají vychovatelé a další zaměstnanci věznice, kteří se podílejí na realizaci programů zacházení.

Programy zacházení se člení dle Zákona č. 169/1999 Sb., ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a Vyhláškou č.345/1999 Sb., ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody na:

- pracovní aktivity
- vzdělávací aktivity
- speciálně výchovné aktivity
- zájmové aktivity
- aktivity zaměřené na oblast utváření vnějších vztahů.

Každý z programů zacházení vychází z komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku jeho trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Je to shrnutí výsledků pedagogického psychologického, sociálního, případně lékařského nebo jiného posouzení osoby odsouzeného, obsah těchto výsledků je důvěrný. Tímto individuálním přístupem se dosahuje toho, že programy jsou takzvaně šité na míru jednotlivým odsouzeným. Základní předpoklad je, že právě proto programy zacházení splňují svůj

účel a nejsou pouze formální. Různorodost programů zacházení je dána tím, jaké konkrétní skupiny odsouzených jsou do jednotlivých věznic zařazovány a jaká specializovaná oddělení jsou v nich zřizována. Důležité je, aby odborné zacházení s odsouzenými během výkonu trestu pokračovalo i po jejich propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. V tomto směru je realizována spolupráce věznic s Probační a mediační službou a s celou řadou nestátních neziskových organizací, (časopis České vězeňství ročník č. 14 číslo 5/2006, s. 8).

V rámci programu zacházení se pro odsouzeného nejméně 3 měsíce před propuštěním vytvářejí podmínky pro jeho samostatný život.. Při vypracování programu zacházení spolupracuje věznice podle potřeby s příslušnými orgány sociálního zabezpečení. (Zák. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, HLAVA III, § 41, odst. 4,5).

Dle Vyhlášky 345/1999 Sb. Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, při nabídce alternativ programu zacházení je věznice povinna využívat co nejširší škálu forem metod a prostředků, které vyžadují aktivní přístup odsouzených a obsahují sebeobslužné prvky.

Programy zacházení s jednotlivými odsouzenými schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce.

Pokud si odsouzený nezvolí některou z navržených alternativ programu zacházení, zúčastní se minimálního programu stanoveného vnitřním řádem. Jeho základ tvoří pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného.

Hodnocení programu

Naplnění cíle programu zacházení jednotlivého odsouzeného se hodnotí pravidelně v termínech:

- za měsíc ve věznici pro mladistvé
- za dva měsíce ve věznici s dohledem a dozorem a ve výstupních odděleních věznic s ostrahou a se zvýšenou ostrahou,
- za tři měsíce ve věznici s ostrahou,
- za šest měsíců ve věznici se zvýšenou ostrahou

Aktualizací programu zacházení je i zařazení do minimálního programu zacházení či přechod do individualizovaného programu zacházení.

Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení je základním podkladem pro návrh na přeřazení odsouzeného do věznice jiného typu.

Návrh na přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice podává soudu ředitel věznice na základě doporučení odborných zaměstnanců.

Způsob a volba naplňování celého programu zacházení je vedle chování, jednání, postojů ke spáchanému trestnému činu a výkonu trestu jednou z rozhodujících skutečností při zařazování odsouzených do některé ze tří prostupných skupin vnitřní diferenciaci.

- Do první prostupné skupiny vnitřní diferenciaci se zařazují odsouzení, kteří převážně aktivně plní program zacházení i své další povinnosti a chovají se a jednají v souladu s vnitřním řádem.
- Do druhé prostupné skupiny vnitřní diferenciaci se zařazují odsouzení, s nevyjasněným, kolísavým postojem a přístupem k programu zacházení a svým povinnostem.
- Do třetí prostupné skupiny vnitřní diferenciaci se zařazují odsouzení, kteří převážně program zacházení neplní nebo jej odmítají, neplní své povinnosti, chovají se a jednají v rozporu s vnitřním řádem.

Prostupné skupiny vnitřní diferenciaci tvoří ucelený systém pozitivní motivace odsouzených.

O zařazení a o změně zařazení odsouzeného do prostupné skupiny vnitřní diferenciaci rozhoduje ředitel věznice nebo jeho zástupce na základě doporučení odborných zaměstnanců.

6.1 Pracovní aktivity

Pracovní aktivity zahrnují na jedné straně zaměstnávání odsouzených a na druhé straně úklidovou a brigádnickou činnost. Úklidová a brigádnická činnost je práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice. Odsouzení jsou ve věznicích zařazováni do práce s přihlédnutím k jejich vzdělávání a získané praxi v daném oboru,

vzhledem k zdravotnímu stavu, výši jejich pohledávek, délce trestu, ke skutečnému zájmu pracovat a přizpůsobit se konkrétním podmínkám pracovního zařazení a k dalším specifickým podmínkám daných pracovišť. Pracovní zařazení odsouzených je možné na pracoviště uvnitř věznice a na vnější nestřežená pracoviště. (České vězeňství čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci č. 3/2011, str. 18).

6.2 Speciálně výchovné aktivity

Speciálně výchovnými aktivitami se rozumí, že odsouzení mají možnost volit aktivity sociálně právní poradenství před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody, výcvikový program hledání pracovních příležitostí, výcvik v sebeobslužných činnostech, pastorační péči, komunitní setkání v rámci výstupního oddělení. (České vězeňství čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci č. 3/2011 str. 18).

6.3 Oblast utváření vnějších vztahů

V rámci utváření vnějších vztahů přispívajících k omezení následků izolace a k posilování partnerských a rodinných vazeb je využíváno právních institutů, a to povolení opuštění věznice v souvislosti s návštěvou a přerušení výkonu trestu odnětí svobody. Tyto pobyty mimo věznici jsou udělovány na základě vzorného plnění povinností a programu zacházení odsouzeným. Při povolování volných pobytů jsou velmi důkladně zvažovány všechny rizikové faktory a individuálně je posuzována osobnost odsouzeného, včetně funkčnosti jeho rodinného zázemí. (České vězeňství čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci č. 3/2011 str. 19).

6.4 Vzdělávací aktivity

Ze vzdělávacích aktivit mají odsouzení možnost volit např. klub přátel historie, základy zahradnické výroby, teorii a praxi chovu akvarijních ryb, pravidla silničního provozu, teorii a praxi výtvarných technik, filmový klub, klub vědy a techniky a teorie,

strategie a taktika šachové hry. (České vězeňství čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci č. 3/2011 str. 19).

6.5 Zájmové aktivity

Zájmové aktivity nabízejí ideální podmínky pro realizaci zájmové a sportovní činnosti. Odsouzení se mohou zapojovat do aktivit chovatelského kroužku, kroužku stolního tenisu, nohejbalu, tenisu, elektronických šipek, karetního klubu, kroužku skládání puzzle, kroužku hry Scrabble a kroužku kondičního cvičení, kroužek práce na PC. Kromě stanovených aktivit programu zacházení, zaměstnanci věznice realizují s odsouzenými volné pohyby mimo věznici v podobě vycházek, cyklistických vyjížděk a návštěvy různých kulturních a sportovních akcí.

Aktivity jsou, kromě odborných zaměstnanců oddělení, realizovány také pracovníky různých organizací, kdy v takovýchto případech věznice rozvíjí spolupráci např. občanské sdružení Podané ruce. Tato organizace zaměřuje svojí činnost na odsouzené, kteří mají zkušenosti s drogami se záměrem eliminovat možná rizika nežádoucího chování odsouzených v kontaktu s drogou především po jejich propuštění z výkonu trestu. Další je občanské sdružení SANANIM, které realizuje skupinový motivační program, sociální služby, které realizují resocializační a reintegrační programy.

Doba konání jednotlivých aktivit je vždy konkrétně stanovena v týdenním časovém rozvrhu aktivit programů zacházení. Aktivity jsou v rámci jednotlivých oblastí vedeny dle zpracovaných projektů. Záznamy k jednotlivým aktivitám jsou prováděny v písemné a elektronické formě. Realizovaný počet aktivit závisí na personální dostatečnosti. Odsouzení mají možnost si vybrat ze široké škály aktivit. Je samozřejmé, že nabídka nemůže pokrýt zájmy všech odsouzených a je rovněž odvislá od materiálního zabezpečení a fyzické přítomnosti vedoucích aktivit.

Oblast zájmových aktivit programu zacházení je jakousi další nadstavbou pro účelové a smysluplné využití volného času odsouzených. Cílem těchto aktivit je udržení a upevnění dosud zachovalých pozitivních vlastností a dovedností. Zároveň mají i svůj význam ve smyslu potlačování negativních vlivů vězeňského prostředí na odsouzené. Mezi nejvíce oblíbené patří různé sportovní činnosti, které představují významný prvek

pro zachování a podporu celkového zdraví. Tělesná aktivita, provozovaná ve formě kolektivních sportovních her, bývá považována za jeden ze základních prostředků na odbourávání psychické tenze mezi vězni. U velké části vězňů je obliba volnočasových aktivit, ve kterých mohou odsouzení uplatnit své vědomosti a uspokojit svou soutěživost. Jsou to především různé kroužky s ekonomickým, geografickým, jazykovým nebo počítačovým zaměřením resp. na ně navazující soutěže a kvízy. (České vězeňství čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci č. 3/2011 str. 21).

7 Vzdělávání odsouzených ve výkonu trestu

Vzdělávání odsouzených zajišťují zpravidla odloučená pracoviště středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště. Ve věznicích, kde nejsou tato učiliště, zajišťuje vzdělávání odsouzených oddělení výkonu trestu.

Z dokladů o vzdělávání odsouzených nesmí být patrné, že byly získány ve výkonu trestu. Odsouzení, kteří nedokončili studium v době výkonu trestu, mají právo dokončit studium v příslušné škole.

Odsouzeným, kteří vykonávají trest ve věznici s dohledem, dozorem nebo ve věznici pro mladistvé, může ředitel věznice povolit volný pohyb mimo věznici k docházce do školy. Odsouzeným zařazeným do některé z forem vzdělávání věznice vytvářejí vhodné podmínky pro studium, a to jak prostorové tak i organizační (Vyhláška 345/1999 Sb. MŠ, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody § 46).

Vzdělávání vězňů je jednou z priorit Evropských vězeňských pravidel, neboť právě nedostatek vzdělání patří mezi hlavní příčiny delikventního jednání pachatelů trestné činnosti. Organizace vzdělávání je detailně propracována, způsob a úroveň výuky jsou dostatečné. Motivace vězňů k získání dokladu o vzdělání jsou různé, ale většinou převládá snaha o bezproblémové zařazení do společnosti po propuštění. Samotný výkon trestu má ve své klasické podobě celou řadu vedlejších účinků, které jsou vzděláváním vězňů v rámci možností eliminovány ve školských vzdělávacích střediscích (dále jen ŠVS) a nejenom v těchto střediscích. Vzděláváním odsouzených se vhodně podporuje úsilí o opětovnou integraci odsouzeného do společnosti. Převýchovu, ale nelze uskutečňovat na základě vnějších tlaků. Pokud odsouzený na sobě pracovat nechce, nepřinesou sebelepší podmínky žádaný efekt. Snahou všech zainteresovaných pracovníků je a mělo by být, aby bylo co nejširší využití dostupných motivačních nástrojů pro všechny druhy činností s odsouzenými. Poté se může proces reintegrace odsouzeného v českých věznicích přiblížit očekávaným výsledkům. (České vězeňství čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci č. 3/2011 str. 21).

Analýzou a výzkumem bylo zjištěno, že vliv vzdělávání na chování odsouzeného, je pozitivní a ubývá i kázeňských trestů. Toto je hlavně zaznamenáno v porovnání, mezi

odsouzenými, kteří jsou zapojeni a kteří nejsou zapojeni do vzdělávání. (České vězeňství čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci č. 3/2011 str. 20).

7.1 Vzdělávání mladistvých ve výkonu trestu

Mladiství mají velmi mnohdy zkreslené představy o životě, o žebříčku hodnot, často zcela odmítají tradiční hodnoty. Proto je třeba vyvinout úsilí, aby se jejich hodnoty alespoň částečně vytvořily nebo upravily. A proto u mladistvých vězňů existuje naděje na jejich úspěšnější začlenění do společnosti než u starších odsouzených. Práce s mladistvými vězni je podstatně odlišná od práce s dospělými. Podle zásad vývojové psychologie by mělo být snadnější formovat osobnost a přetvářet žebříček životních hodnot, ale práce s nimi se přesto jeví těžší (dle příspěvku psychologa Bohdana Chodury do Českého vězeňství, čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci č. 3/2011). *„Mladiství jsou formováni především názory svých vrstevníků, a protože vrstevníci přítomni ve vězení jsou většinou již vícekrát soudně trestáni a většina z nich je uvězněná pro násilnou trestnou činnost, hodnotový žebříček takovéto skupiny je tristní“.*

Navíc je třeba přiznat, že intelekt mladistvých odsouzených je spíše podprůměrný. U skupinových aktivit je třeba počítat s tím, že mladiství mají velmi často tendenci semknout se proti názoru pracovníka vězeňské služby a spíše navzájem podporovat většinový názor skupiny. Proto se více osvědčily neformální a nedirektivní postupy, kde nebylo zřejmé, že je vyvinuta snaha o změnu jejich pohledu na daná témata. Klasická skupinová terapie je u nich téměř nemožná, protože naráží již v zárodku na potíže s výběrem osob, které by byly schopné dodržovat zásady takovýchto skupin. Když se některá z osob ve skupině otevře, je zjištěná slabost okamžitě skupinou zneužita. Daleko vhodnější je terapie individuální, charakterizuje základní metodu práce s mladistvými odsouzenými. (České Vězeňství, čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci č. 3/2009).

Jednou z hlavních věznic, kde vykonávají trest mladiství odsouzení je věznice Všehrdy.

Mimo vzdělávací aktivity zajišťované denní výukou na ŠVS věznice probíhá u této skupiny odsouzených standardizovaný program TP 21 JUNIOR.

Program je koncipován jako vzdělávací program, který bude respektovat široké spektrum cílové skupiny, který je realizovaný skupinově a v rámci kterého je pracováno s prvky skupinové dynamiky. Hlavním cílem programu je motivovat zařazené mladistvé odsouzené k vytvoření pozitivního náhledu na nevhodnost řešení konfliktních a zátěžových situací agresivním jednáním, uvědomit si vlastní zodpovědnost za své jednání a porušování zásad společenského chování. Cílem programu je předat a poskytnout mladistvým odsouzeným informace o důsledcích a dopadech agresivního a násilného chování a návod k pozitivním změnám v chování a jednání, s cílem minimalizovat jejich násilné projevy v chování a podporu sebepoznávání a naučit je smysluplně využívat svůj volný čas. Na základě odborných posouzení speciálního pedagoga a psychologa jsou vytipováni nejproblémovější mladiství odsouzení. Jedná se o mladistvé, kteří mají soustavné problémy s ostatními mladistvými a neshody řeší agresivitou. Dopolední vzdělávací část je koncipována od obecného ke konkrétnímu, mladiství odsouzení se seznamují s teoretickými poznatky o agresi, jejími příčinami a jejími projevy v různých formách, jako je např. domácí násilí, fyzické násilí, šikanování, role oběti, apod. V rámci tohoto programu je pracováno s kognitivní a emoční složkou osobnosti mladistvého. Odpolední skupinové aktivity využívají prvků pohybové terapie, arteterapie, relaxace a sociálně psychologického výcviku. V průběhu aktivit v rámci projektu nedochází k výrazným nevhodným projevům v chování a v kázni zařazených mladistvých. Postupně se zvyšuje i zájem těchto mladistvých o účast na příslušných aktivitách dle zpracovaného Časového rozvrhu plánu aktivit TP 21 JUNIOR. (<http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/o-na-1634/vykon-vezenstvi-402>).

Dalším programem pro mladistvé je Reintegrační Program, Pomůžeme ti pracovat a Najdu si své místo, tento program byl zahájen v březnu 2011, osvědčení získalo 9 mladistvých odsouzených od Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Projekt je určen mladistvým pachatelům ve věku 15 - 18 let, klientům Probační a mediační služby, kteří spáchali násilné nebo majetkové trestné činy menší závažnosti, kteří páchají trestnou činnost opakovaně a kterým bylo uloženo výchovné opatření v podobě účasti na probačním programu. Důraz je kladen na přímou aktivitu, uspořádání důsledků

trestné činnosti. Návuk nové strategie chování a princip opakování. Formou práce s mladistvými odsouzenými je individuální práce ve skupině. Program staví na rozvoji pozitivních stránek mladistvého, obsah programu je propojován s běžným dnem, je strukturován a nabízí specifické sociální dovednosti, které povedou k dosahování potřeb a bezkonfliktního jednání se zákonem. Program je určen pro skupinu třech až deseti mladistvých odsouzených. Program obsahuje dvacet šest hodin, třináct setkání ve frekvenci jedenkrát týdně. (<http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/o-nas-1634/vykon-vezenstvi-402>).

V rámci spolupráce mezi Věznicí Všeřdy a Občanským sdružením Mosty v Mostě proběhl čtyř hodinový zážitkový kurz předcházení zadluženosti, který je součástí projektu SPAM + (sociálně preventivní program) pro rizikovou mládež Ústeckého kraje. Cílem bylo posílit právní vědomí a finanční gramotnost mladistvých odsouzených a posílit jejich informovanost v problematice komerční zadluženosti. Pod vedením odborných lektorů se skupina devíti mladistvých odsouzených dozvěděla zábavnou formou spoustu informací z oblasti rizik zneužití osobních dokladů, spotřebitelských úvěrů, půjček a lichvy. Dále byla probrána i témata povinných plateb ze zákona – zdravotní a sociální pojištění a důsledky „života na dluh“ v dluhové pasti. (<http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/o-nas-1634/vykon-vezenstvi-402>).

7.2 Maturita za mřížemi

Ve spolupráci Věznice Valdice a střední podnikatelské školy Altman v Jičíně odmaturovalo v roce 2006 pět odsouzených v oboru ekonomika a podnikání. Prospěli všichni a jeden z nich měl dokonce vyznamenání. (časopis české Vězeňství ročník 14 č. 4/2006, s. 18).

Další vzdělávací aktivity pořádá ŠVS Valdice pro odsouzené už více než 27 let. Za tu dobu prošlo střediskem téměř čtyři tisíce odsouzených, kteří se během výkonu trestu naučili klempířským pracím, obsluhovat počítače, vázat knihy, malovat pokoje, svářet, brousit sklo aj. Základem vzdělávacích aktivit je však výuka v kovoobráběcích učebních oborech a v kurzu pro doplnění základního vzdělání. Od příštího školního

roku bude výuka přeorientována v souladu s požadavky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy výhradně na tříletý učební obor, zatímco dosud byl preferován obor dvouletý. Absolventi tříletého oboru získají nejen vyšší kvalifikaci, ale i snadnější možnost uplatnění se na trhu práce, a otevírá se jim tak možnost doplnit si své vzdělání maturitním studiem. Zkoušky se skládají z komisionální písemné, praktické a ústní části. Po jejich skončení byly předány výuční listy v oborech Obrábění kovů všem dvaceti studentům. Za nadstandardní je možno považovat maturitní studium, které spolupřádá Valdické ŠVS ve spolupráci s civilním školským zařízením. (<http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/o-nas-1632/vykon-vezenstvi-366>)

Věznice Jiřice otevřela v areálu věznice ve spolupráci s regionální samosprávou střední odborné učiliště, a to konkrétně dva tříleté učební obory: malíř – natěračské práce a malíř – lakýrník. Do učebních oborů bylo zařazeno padesát pět odsouzených žáků a všichni z nich uspěli, dva dokonce se samými jedničkami a dalších sedm mělo vyznamenání. (<<http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/o-nas-1632/vykon-vezenstvi-366>>)

Vzdělávání vězňených osob ve ŠVS Věznice Heřmanice probíhá v tříměsíčních záučních kurzech v oboru: Dělník v elektrotechnice a Zámečnické práce. Na základě přihlášek ke studiu v záučních neakreditovaných kurzech bylo v říjnu 2009 zařazovací komisí zařazeno do vzdělávání čtyřicet odsouzených mužů. Všichni tito odsouzení se vzdělávají podle rozvrhu hodin ŠVS, více než dvacet jedna hodin týdně. V teoretické výuce je to dvacet čtyři hodin a v odborném výcviku dvacet pět hodin týdně. Absolventi těchto kurzů po úspěšném absolvování kurzu a vykonání závěrečné zkoušky obdrží potvrzení o absolvování kurzu. (<http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/skolske-vzdelavaci-stredisko-1095/>).

7.3 Vzdělávání odsouzených žen

Vzdělávání odsouzených žen je důležitou částí programů zacházení. Může být vhodně doplňováno i se současným zařazením do zaměstnání. U odsouzených, které z nějakých důvodů např. ze zdravotních důvodů pracovat nemohou, je toto nahrazováno vzděláváním. Nezanedbatelnou částí je preventivní stránka vzdělávání.

Pro odsouzené je tak stanovena konkrétní povinnost a další možnost zvýšení jejich kvalifikace. Tyto možnosti mají velký význam nejen během výkonu trestu, ale mohou sehrát významnou roli i po propuštění při shánění pracovního uplatnění. Získání osvědčení nebo vysvědčení z kurzu dává odsouzeným ženám lepší možnosti při hledání vhodného zaměstnání po propuštění z výkonu trestu. Tím ŠVS významně přispívá k naplnění účelu výkonu trestu odnětí svobody a je pevnou součástí mnohých programů zacházení.

ŠVS ve Světlé nad Sázavou je vybaveno dostatečným počtem učeben, kabinetů učebních pomůcek a výpočetní technikou. Výuku zajišťuje pět stálých a čtyři externí učitelé a mistři odborné výchovy. Vzdělávací programy jsou rozděleny do několika stupňů. Nejvyšším je dvouletý učební obor - výroba konfekce. Dále kurz základní školy a kurz praktické rodinné školy.

V současné době tvoří základ vzdělávání tyto vzdělávací aktivity:

- **učební obor - výroba konfekce** (dvouletý učební obor, 10 studentek v každém ročníku)
- **praktická rodinná škola** (5 měsíců, 16 žákyň),
- **základní škola** (10 měsíců, 16 žákyň),
- **základy výpočetní techniky** (5 měsíců, 9 žákyň)
- **výuka češtiny pro cizince** (10 měsíců, podle potřeby),
- **základy kuchyňských prací** (5 měsíců, 16 žákyň),
- **základy gramotnosti** (10 měsíců).

Další vzdělávací aktivity zajišťuje ŠVS s jinými školskými subjekty. A to se střední školou SČMSD v Humpolci jedná se o dálkové čtyřleté maturitní studium a další s Masarykovou univerzitou v Brně, kde se v tomto případě jedná o kombinované tříleté bakalářské studium.

Denní forma výuky

Učební obor - výroba konfekce je koncipován jako dvouletý, s denní docházkou a umožňuje získání všeobecných a odborných vědomostí, manuálních a intelektuálních dovedností potřebných k profesionálnímu vykonávání povolání

šičky. Cílem výuky je získávání základních vědomostí a přehled v odvětví strojů a zařízení, konstrukci střihů, oděvní technologie, oděvních materiálů. Ve vyučovacích předmětech český jazyk, matematika, občanská nauka, cizí jazyk, základech přírodních věd a výpočetní technice je cílem prohloubení vědomostí získaných v základní škole a rozšíření všeobecných znalostí. Cílem odborného výcviku je pak dosažení dovedností a návyků důležitých pro výkon jednoduchých činností v oblasti šití oděvů. V průběhu učebního oboru se prolínají teoretické znalosti s praktickými dovednostmi.

Kurz „Praktické rodinné školy“ je určen hlavně pro odsouzené mladistvé a mladé dospělé, pro které není možnost pracovního zařazení a je nutné je zařadit do nějaké organizované činnosti. Jedná se o formu časově ohraničeného systematického vzdělávání. Tento kurz je vhodný pro ženy s kratšími tresty a se základním vzděláním, kdy zařazení do zaměstnání vzhledem ke krátkému trestu není možné. Kromě teoretických předmětů jako jsou český jazyk, matematika, základy společenských věd a výchova k občanství, zde probíhá i výuka základů vaření, práce s PC, ruční práce, hygiena a péče o tělo.

Základní škola - je určena pro ženy s většími mezerami v základním vzdělání, anebo bez vzdělání. U některých žen se jedná hlavně o zdokonalení ve čtení a psaní správného pravopisu a ostatních předmětů základní školy. V současnosti jsou to matematika, zeměpis, přírodopis, hudební výchova a ruční práce. V těchto případech musí být u žen patřičná motivace a mnoho záleží na jejich snaze a péči, která přímo souvisí s dosaženými výsledky i oceněním.

Komplexní a systematický program - jde o časově stálé, intenzivní a cílevědomé působení na odsouzené v rozsahu dvacet jedna hodin týdně po dobu deseti měsíců v roce.

Důležitá pro výuku je spolupráce s jednotlivými odděleními věznice, hlavně pak zpětná vazba na oddělení výkonu trestu. Se speciálními pedagogy je konzultován výběr odsouzených do jednotlivých kurzů, jelikož tito mají největší přehled o nově

příchozích odsouzených a jejich vzdělanostní úrovni. Vychovatelé jednotlivých kolektivů jsou prostředníky mezi ŠVS a zájemci o vzdělávání, zúčastňují se průběžného vyhodnocování studijních výsledků jednotlivých odsouzených žen a řeší společně s učiteli jejich problémy, které přímo i nepřímo souvisí s výukou. Vychovatelé zpětně informují jednotlivé vyučující o aktuálních problémech odsouzených a omlouvají případné absence ve výuce. Vzájemná informovanost je důležitá i s oddělením vězeňské stráže a oddělením logistiky, protože i tato oddělení se podílejí na zajišťování hladké činnosti ŠVS. (<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/>)

8 Význam programů zacházení s vězni

Trestní politika státu má historické kořeny. Nemůže být proto nesystémově ovlivňována dočasnými politickými a davovými kampaněmi, které reagují na kriminální excesy, z toho zejména na surové vraždy, zneužívání dětí, projevy antisociální a deviaci.

Česká republika se jako stát s historickými evropskými kořeny zapojila do procesu humanizace trestního zákonodárství tím, že dlouhodobě udržuje s evropskými státy úzkou spolupráci v ekonomické, sociální a kulturní oblasti. Je nemyslitelné, aby vzájemný rozvoj styků, založený na společném a shodném vnímání evropských tradičních hodnot a kultur mohl existovat bez kontextu právní a legislativní stability.

První kongres OSN, který se uskutečnil v roce 1955 v Ženevě, předložil tzv. Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s odsouzenými, která obsahují minimální předpoklady, jež OSN přijala jako žádoucí a nezbytné pro zacházení s vězni, při prosazování disciplíny a v souvislosti s užíváním nástrojů omezování svobody ve věznicích. Tato pravidla jsou dodnes chápána jako projev morálních a filosofických hodnot vztahujících se k člověku a jeho životu. Tyto hodnoty až dosud neustále inspirují veškerý pokrok ve vězeňství v civilizovaných státech.

(Evropská vězeňská pravidla, Doporučení Rady Evropy č. R (87)/3, s. 1, Příloha časopisu České vězeňství).

Evropská vězeňská pravidla odrážejí moderní filozofii zacházení s vězni, resp. filozofii vězeňského režimu na základě zkušeností z nedávné doby, a ukazují na hlavní prvky novátorských, účinných systémů. Filozofie vězeňského režimu je neustále předmětem nových studií a podnětů k zamyšlení na základě experimentálních výsledků a vývoje problematiky vzdělávání a reintegrace propuštěných vězňů do společnosti. Proto se zdá, že zkušenosti získané v této oblasti a vhodná koncepce používaných prostředků mají mimořádný význam, resp. přinášejí novou dimenzi z hlediska sledovaných cílů vedení věznic. (http://www.odsouzeni.eu/wp-content/uploads/evropska_vezenska_pravidla.doc).

Získané zkušenosti ukázaly, že vězeňský režim a výchova, které se vězňům dostává, nevedou vždy k očekávaným výsledkům, protože stanovené cíle nejsou vždy realistické.

Vychází se z toho, že základní předpoklady pro úspěšně prováděný vězeňský režim spočívají ve vůli a energii samotných vězňů a dále ve stupni spolupráce mezi vězením a společnostmi mimo vězení. Ještě významnější je myšlenka, podle níž je třeba vpravit do mysli vězňů postoje a schopnosti, byť třeba omezené, které jim umožní konfrontaci - v pozitivním smyslu - se svobodou, a zapojení do normálního života. Současně, a to je velmi významné, musí vězeňský režim maximálně snížit negativní vliv uvěznění na osobnost a společenské chování vězňů. Tyto cíle je třeba sledovat společně a zvyšovat participaci vězňů na životě jejich rodin a celé společnosti, při zapojení prvků ze zevního světa do života ve věznicích. Tyto myšlenky, resp. jejich realizace klade velké nároky na úroveň vedení věznic a na úroveň pracovníků, kteří mají vězně přímo na starost. Vedení věznic musí dle Evropských vězeňských pravidel, k jejichž aplikaci se zavázala ČR zajistit vhodné vybavení a zabezpečit rámec, umožňující vytvořit vhodné prostředí pro aplikaci těchto myšlenek. Pracovníci věznic musí projevit důvěru a vhodnou pružnost, aby spolupracovali se správami jiných vězeňských ústavů, resp. jinými orgány, a aby harmonicky kombinovali disciplínu a bezpečnost vlastního ústavu s optimalizací kontaktů se zevním světem. Novátorské a pokrokové režimy, obohacené o účast rodin a složek společnosti neznamenaají v žádném případě uvolnění disciplíny a snížení nezbytné bezpečnosti, které jsou pochopitelně pro vězeňskou správu prioritní. Naopak, je třeba si uvědomit, že tyto moderní metody práce se nemohou aplikovat jinde, než v dobře řízených věznicích, v nichž vládne disciplína. Dualita těchto úkolů jasně ukazuje vzájemné překrývání problémů a cílů a obtíží, s nimiž se ve vězeňském ústavu potýká vedení i personál. I Evropská vězeňská pravidla, která jsou pravidly minimálními, nemohou zaručit, že uvedených cílů bude dosaženo. Nicméně představují solidní základnu pro jejich stanovení.

V perspektivě života na svobodě se mluví o široké škále možností vzdělávání v rámci individualizovaného režimu; v té míře, v jaké je to umožněno prostředky, kterými věznice disponuje, a v míře dané typem trestu, který je danému vězni uložen. Zvláště se zdůrazňuje význam rozhovorů s vězni, týkajících se jejich individuálních výchovných programů, a dále význam prostředí, umožňujícího dobré vztahy mezi vězni a pracovníky věznic. V duchu tohoto pravidla jde o využití všech příležitostí pro rozšíření kontaktů vězňů mezi sebou, mezi vězni a pracovníky, mezi

vězni a vnějším světem s cílem, aby se tak potlačil nebo vyloučil pocit izolace, k němuž nutně vězeňský život vede, a aby se napomohlo přirozené vytváření předpokladů pro sociální reintegraci po propuštění na svobodu (http://www.odsouzeni.eu/wpcontent/uploads/evropska_vezenska_pravidla.doc).

Jediným nedostatkem, resp. překážkou v jejich aplikaci je nedostatek prostředků nebo přeplnění věznic. Nedostatek ubytovacích míst je bolavým místem celé vězeňské služby. Kapacita věznic absolutně nedostačuje. Ubytovací plocha pro jednoho vězně má mít čtyři metry čtvereční. Vyhovět tomuto požadavku při současném stavu 18 540 vězňů je téměř nereálné. Některé věznice jsou přeplněné nad únosnou mez. "Věznice v Břeclavi je v části určené pro výkon trestu vytížena na 167 procent, v Ostravě na 200 procent, v Teplicích na 164 procent, ženská věznice ve Světlé nad Sázavou na 140 procent.

(<http://www.novinky.cz/krimi/46900-kapacita-veznic-absolutne-nedostacuje.html>).

Ve Vazební věznici v Českých Budějovicích byla v roce 2011 normová ubytovací kapacita věznice stanovena na celkových 279 míst.

Pro obviněné ve výkonu vazby bylo určeno 113 míst a 166 míst bylo vymezeno pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody. Ubytovací kapacita byla využita pro výkon vazby na 102,63 %, pro výkon trestu odnětí svobody na 101,26 %. Průměrná naplněnost ubytovací kapacity celé věznice v roce 2011 činila 101,57 %, tedy denní průměr ubytovaných vězňů činil cca 283 osob. (<http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/informacni-servis-1574/aktuality-1202/vyuziti-ubytovaci-kapacity-veznice-v-roce-2011>).

Přeplněným věznicím v Česku se trochu uleví. Ministerstvo spravedlnosti otevírá novou ženskou věznici ve Velkých Přílepech u Prahy, kde byl dříve uprchlický tábor. Plánovaná ubytovací kapacita je na 151 lůžek. Budou zde umístěny ženy za mírnější trestné činy, kdy se jedná o majetkové trestné činy nebo méně závažné trestné činy. Vězeňská služba vybírá státní objekty vhodné pro provoz káznic. Zatím uvažuje o rekonstrukci asi tří budov. (<http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/informacni-servis-1574/aktuality-1202/vyuziti-ubytovaci-kapacity-veznice-v-roce-2011>).

Problémy mohou být prohloubeny i v případě izolace v případě nebezpečných vězňů. Tito vězni mají (v podstatě nezbytně) málo styků s pracovníky věznice a ostatními vězni, popřípadě jsou tyto styky obtížné. Vězni cizí státní příslušnosti jsou zase handicapováni jazykem, kulturou, jinou vírou, resp. náboženstvím než má většina ostatních vězňů. Je třeba učinit veškerá možná a spravedlivá opatření pro snížení těchto obtíží. Je proto zapotřebí, aby vězeňská správa průběžně sledovala situaci, ve které se nacházejí vězni tohoto typu, a dbala na to, aby příslušný personál byl dostatečně kvalifikovaný a řídil se danými instrukcemi. (Evropská vězeňská pravidla, Doporučení Rady Evropy č. R (87)/3, Důvodová zpráva a Komentář /český překlad/ s. 61, Příloha časopisu České vězeňství č. 3/1996).

Vypracování individuálního programu režimu pro vězně vyžaduje účast několika pracovníků vězeňského ústavu. Ti se musí seznámit s požadavky, resp. potřebami a schopnostmi daného vězně, jeho duševním stavem a jeho postojem ke svému odsouzení. Dále se musí seznámit s problémy, které vzniknou po jeho propuštění na svobodu, resp. při jeho reintegraci do společnosti. Je pochopitelné, že plné aplikování tohoto pravidla vyžaduje značné prostředky, zejména ve velkých vězeňských ústavech. Mimoto může dojít ke specifickým problémům v případě vězňů odsouzených k velmi krátkým trestům odnětí svobody, např. několik týdnů. Nicméně i tehdy, když prostudování materiálu a další požadavky spojené s vypracováním programu mají pouze krátkodobý charakter, je třeba nezanedbat ani tyto případy. Pro vězně a pro převýchovnou úlohu pracovníků je důležité, aby v každém případě bylo provedeno určité zhodnocení osobních potřeb a toto zhodnocení se (v rámci možností) promítlo do individualizovaného přístupu k vězni, jeho režimu a jeho výchově. (Evropská vězeňská pravidla, Doporučení Rady Evropy č. R (87)/3, Důvodová zpráva a Komentář /český překlad/ Čtvrtá část, Cíle vězeňského režimu a výchovy s. 61, odst. 68, Příloha časopisu České vězeňství č. 3/1996).

Výše uvedené zůstává slučitelné i se současnými myšlenkami, týkajícími se účasti vězňů na různých aktivitách. Nicméně nedostatek prostředků (zejména malý počet kvalifikovaného personálu) a požadavky řádného chodu vězeňského ústavu vedou k omezování uvedených možností. Bylo by vhodné, kdyby se vězeňské správy v součinnosti s pracovníky, kteří mají vězně přímo na starost, zabývaly

možnostmi přizpůsobit se tomuto pravidlu, aniž by to příliš narušilo čerpání omezených prostředků, jež jsou k dispozici. Zvláštní problémy se mohou vyskytnout u vězňů odsouzených k dlouhodobým trestům po ukončení jejich základního programu výchovy. Bylo by vhodné jim dát možnost účasti na různých aktivitách ve smyslu uvedeného pravidla. Někteří z nich by mohli vykonat mnoho pro aplikaci systému a současně pro svůj pocit užitečnosti a důstojnosti, vyplývající z účasti na některých z uvedených aktivit. Jde v podstatě o otázku společného zaměření chování a postojů vězeňského personálu a vedení věznice. Pokud by jejich přístupy nebyly dostatečně zajímavé a kreativní, nebylo by možno takové aktivity realizovat. V kontextu moderních systémů vězeňských režimů je třeba vidět oblasti, ve kterých je možno experimentovat. (Evropská vězeňská pravidla, Doporučení Rady Evropy č. R (87)/3, Důvodová zpráva a Komentář /český překlad/, Čtvrtá část, Cíle vězeňského režimu a výchovy, s. 59, 60, 61, 62, odst. 69, Příloha časopisu České vězeňství č. 3/1996).

„Výchovu a vzdělávání je třeba pokládat za součást vězeňského režimu, vzdělávání by mělo požívat tentýž status jako pracovní činnost, za předpokladu, že je součástí schváleného individuálního výchovného programu a v rámci ústavního režimu má být vzdělávání hodnoceno a odměňováno jako práce“. (Evropská vězeňská pravidla, Doporučení Rady Evropy č. R (87)/3, Důvodová zpráva a Komentář /český překlad/, Čtvrtá část, s. 29, Příloha časopisu České vězeňství č. 3/1996).

V rámci možností by výchova vězňů měla být integrována do veřejného výchovně vzdělávacího systému dané země, tak aby po propuštění mohli bez potíží pokračovat ve svém vzdělávání. (Evropská vězeňská pravidla, Doporučení Rady Evropy č. R (87)/3, s. 30, Příloha časopisu České vězeňství).

9 Výzkumná část

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na zhodnocení výchovné a vzdělávací aktivity, které jsou pro odsouzené realizované vězeňskou službou a probační a mediační službou. Rozhodli jsme se zaměřit na výzkum přínosu absolvovaných preventivně výchovných a vzdělávacích programů při resocializaci a reintegraci odsouzených do společnosti.

Vymezení výzkumného problému

Obecným cílem výzkumu je doložit souvislost mezi absolvováním programů nabízených Vězeňskou službou ČR a probační mediační službou a následným úspěšným začleněním se jedince po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody do společnosti.

Výzkumný cíl

Potvrzení přínosu absolvovaných preventivně výchovných a vzdělávacích programů při resocializaci a reintegraci odsouzených do společnosti.

Výzkumné předpoklady

1. Lze předpokládat, že většina respondentů bude hodnotit přínos preventivně výchovných a vzdělávacích programů poskytovaných Vězeňskou službou ČR a probační mediační službou v oblasti návratu a začlenění se do své rodiny pozitivně.
2. Lze předpokládat, že většina respondentů bude hodnotit přínos preventivně výchovných a vzdělávacích programů poskytovaných Vězeňskou službou ČR a probační mediační službou v oblasti návratu do původního zaměstnání pozitivně.
3. Lze předpokládat, že většina respondentů bude hodnotit přínos preventivně výchovných a vzdělávacích programů poskytovaných Vězeňskou službou ČR a probační mediační službou jako nedostatečný.

Pro tento vymezený cíl jsme se rozhodli použít orientovaný kvantitativní výzkum, který byl prováděn dotazníkovou metodou. Dotazník byl sestaven pro odsouzené, kteří vykonávají trest ve věznici a zvláště pro odsouzené, kteří byli podmíněně propuštěni. Dotazníky byly tvořeny formou uzavřených otázek. Celkem bylo osloveno 80 respondentů, 50 respondentů ve výkonu trestu a 30 respondentů podmíněně propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Získané údaje jsme zpracovali do tabulek a sloupcových grafů se slovním komentářem. V závěru jsme zpracovali a porovnali údaje respondentů ve výkonu trestu a respondentů podmíněně propuštěných, srovnání jsme znázornili tabulkou a křivkovým grafem s popiskami.

Formulace otázek pro odsouzené ve výkonu trestu

(viz dotazník Příloha 1)

1. Jste spokojen s nabízenými programy Vězeňské služby ČR a probační mediační služby?
2. Dokážete nové informace, získané v programu využít po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody?
3. Přinesly vám vzdělávací programy přínos v oblasti rozšíření vzdělávání nebo v rekvalifikaci?
4. Přinesly vám preventivně výchovné programy nějaký přínos v oblasti společenského chování?
5. Přinesly vám zájmové a pracovní aktivity přínos v oblasti vašich koníčků nebo zájmových činností?
6. Absolvujete tyto programy jenom pro vyplnění volného času v průběhu výkonu trestu?
7. Myslíte si, že vám absolvované programy mohou být nápomocny při začlenění do společnosti?
8. Myslíte si, že vám absolvované programy pomohou při hledání nového zaměstnání?
9. Myslíte si, že vám absolvované programy pomohou při hledání nového zaměstnání?

10. Dávají vám smysl absolvované programy při návratu do občanského života a udržení si nového zaměstnání?
11. Myslíte si, že vám absolvované programy mohou být nápomocny při návratu ke své rodině?
12. Myslíte si, že se váš rodinný život změní vlivem absolvovaných programů?
13. Myslíte si, že absolvované programy mají smysl pro váš další život ve společnosti?
14. Myslíte si, že vlivem absolvování preventivně výchovných a vzdělávací programů se můžete lépe začlenit do společnosti?
15. Myslíte si, že preventivně výchovné a vzdělávací programy změnilly váš žebříček hodnot?
16. Myslíte si, že po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody změníte svoje chování a přístup ke společnosti?
17. Vráťte se k páčání další trestné činnosti?

Formulace otázek pro podmíněně propuštěné

(viz dotazník příloha 2)

1. Jste spokojen s činností probační a mediační služby v rámci průběhu zkušební doby podmíněného propuštění?
2. Myslíte si, že jsou služby probační a mediační služby dostačující?
3. Přináší vám spolupráce s probační a mediační službou přínos v absolvování životních problémů?
4. Podařilo se vám vlivem probační a mediační služby lépe začlenit do společnosti?
5. Pomohly vám programy nabízené vězeňskou službou a probační mediační službou k lepšímu návratu ke své rodině?
6. Měla spolupráce s probační a mediační službou vliv na udržení vašeho trvalého bydlení popř. nalezení nového bydliště?
7. Měl jste možnost návratu do původního zaměstnání?

8. Pomohly vám absolvované programy vězeňskou službou a spolupráce s probační mediační službou v hledání nového zaměstnání?
9. Pomohly vám programy nabízené vězeňskou službou a spolupráce s probační mediační službou v udržení původního zaměstnání?
10. Myslíte si, že vlivem absolvovaných programů a pomocí probační a mediační služby budete žít spořádaným životem řádného občana společnosti?
11. Myslíte si, že byste dokázal být a žít jako spořádaný občan společnosti bez jakýchkoliv programů a dohledu probační a mediační služby?
12. Požádal byste po zkušenosti se spoluprací probační a mediační služby znovu soud o podmíněné propuštění?
13. Domníváte se, že dohled probační a mediační služby snižuje riziko v opakování trestné činnosti?
14. Domníváte se, že spolupráce s probační a mediační službou má vliv na snížení požívání alkoholu a užívání drog?

9.1 Popis realizace výzkumného šetření

Cílem výzkumu bylo zjistit přínos absolvovaných preventivně výchovných a vzdělávacích programů při resocializaci a reintegraci odsouzených do společnosti. Zda měly osoby podmíněně propuštěné možnost návratu ke své rodině. Zda jim byly přínosem absolvované programy při návratu do původního zaměstnání nebo hledání a udržení si nového zaměstnání.

Výzkum byl prováděn ve Vazební věznici a v Probační a mediační službě v Českých Budějovicích v měsíci lednu a únoru 2012.

Zkoumaný vzorek tvořili odsouzení ve výkonu trestu a odsouzení podmíněně propuštění.

Pro tento výzkum byly sestaveny dva dotazníky pro odsouzené s počtem 17 otázek, a pro podmíněně propuštěné s počtem 14 otázek. Při vyplnění dotazníků jsme se rozhodli pro předvýzkum. Sestavené položky otázek byly předloženy adekvátnímu počtu vězňených osob a adekvátnímu počtu osob podmíněně propuštěných. Otázek bylo vytvořeno asi o jednu třetinu více, než kolik jich bylo zařazeno do samotných

dotazníků. Odpovědi v předvýzkumu byly vyhodnoceny tak, že některé položky otázek byly vyřazeny, jelikož na ně respondenti vůbec neodpovídali, vyhýbali se jim anebo tyto odpovědi nebyly rozvrstveny do daných variant, tzn. pokud se většina odpovědí soustředila jenom na jednu variantu, bylo zřejmé, že otázka byla málo diferencována a její poznávací přínos byl prakticky nulový. Takovéto otázky byly vyřazeny a do dotazníků nezařazovány. Dotazníky byly předány odsouzeným ve výkonu trestu prostřednictvím speciálního pedagoga a podmíněně propuštěným prostřednictvím úředníka probační a mediační služby. Odpovědi respondentů byly anonymní. Celkem se jednalo o 80 dotazníků. Pomocí odpovědí na dané dotazníky byly získány podklady pro stanovené předpoklady, které pak mohly být vyvráceny nebo potvrzeny.

9.2 Použitá metoda

Pro výzkum bylo použito dotazníků vlastní konstrukce (kompletní dotazníky viz příloha 1, 2). Dotazníky byly odsouzeným předány prostřednictvím speciálního pedagoga a podmíněně propuštěným prostřednictvím úředníka probační a mediační služby. Zjišťováno bylo, jak se odsouzení ve výkonu trestu a podmíněně propuštění zúčastňují preventivně výchovných a vzdělávacích programů, zda je tyto programy vedou k zamyšlení nad svými spáchanými trestnými činy a zda přemýšlejí o možné nápravě tak, aby žili řádným a spořádaným životem občana společnosti. Dotazníky byly zpracovány za pomoci odborné literatury a svých vlastních zkušeností a to tak, že položky otázek byly uzavřené za pomoci formy škálování (pořadové škály), pro niž je charakteristická nabídka několika variant odpovědí. Odsouzeným ve výkonu trestu bylo položeno 17 otázek uzavřených otázek a podmíněně odsouzeným 14 uzavřených otázek.

V úvodní části dotazníků byly otázky zaměřeny na spokojenost s nabízenými programy Vězeňské služby a činností probační a mediační služby v rámci průběhu podmíněného propuštění.

V další části dotazníků byl zjišťován přínos uvedených programů jak v životě po dobu výkonu trestu, tak po dobu stanovené podmínky, zda dovedou tyto osoby žít bez páchaní trestných činů. Zajímalo nás, zda odsouzení ve výkonu trestu se zúčastňují

preventivně výchovných a vzdělávacích programů se zájmem a jsou pro ně smysluplné, nebo se jich zúčastňují jenom pro vyplnění času, který musí ve výkonu trestu strávit.

Důležitou součástí dotazníků byly položky otázek, které se týkaly rodiny, zaměstnání a začlenění se do společnosti.

Stěžejním bodem výzkumu je zmapování přínosu preventivně výchovných a vzdělávacích programů pořádaných vězeňskou a probační a mediační službou. V otázce č. 13 byl dán dotazovaným odsouzeným ve výkonu trestu prostor pro vyjádření, zda mají absolvované programy smysl po propuštění z výkonu trestu pro jejich další život ve společnosti, v otázce č. 17 zda se vrátí k páčání další trestné činnosti. V dotazníku pro podmíněně propuštěné v otázce č. 13, byli podmíněně propuštění dotazováni, zda se domnívají, že dohled probační a mediační služby snižuje riziko v páčání trestné činnosti.

9.3 Popis výsledků výzkumu

Ze zkoumaného vzorku 80 respondentů odpovídalo na otázky 50 odsouzených ve výkonu trestu a 30 odsouzených podmíněně propuštěných, kterým byl nařízen dohled probační a mediační služby.

V první řadě byly zhodnoceny odpovědi 50 respondentů ve výkonu trestu. Otázky, které se týkají spokojenosti preventivně výchovných a vzdělávacích programů, jejich přínosu, pomoci v začleňování do rodiny, zaměstnání a společnosti byly sloučeny. Následně byly vyhodnoceny stejným způsobem odpovědi respondentů podmíněně propuštěných a v dalším bylo provedeno porovnání odpovědí respondentů ve výkonu trestu a podmíněně propuštěných.

9.4 Vyhodnocení odpovědí respondentů ve výkonu trestu

Otázky č. 1 a 6 byly sloučeny, týkají spokojenosti s absolvovanými programy a důvodu zúčastňování absolvovaných programů.

Otázky:

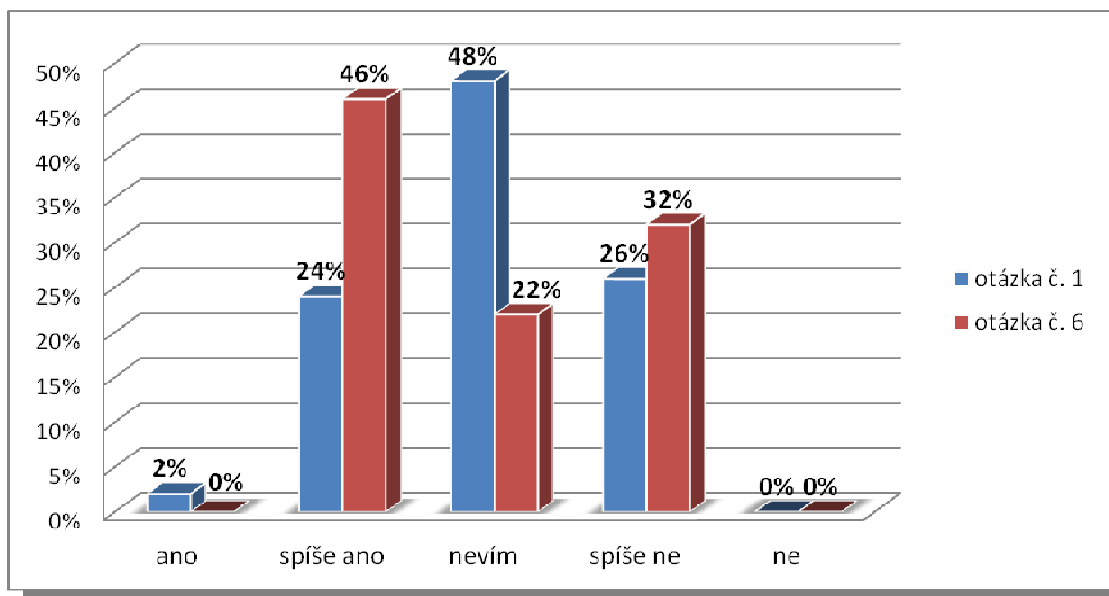
- č. 1 *Jste spokojen s nabízenými programy Vězeňské služby ČR a probační mediační služby?*
- č. 6 *Absolvujete tyto programy jenom pro vyplnění volného času v průběhu výkonu trestu?*

Tabulka č. 1: Vyjádření respondentů ke spokojenosti s nabízenými programy zacházení a důvod jejich absolvování

Spokojenost s programy	Škály											
	ano		spíše ano		nevím		spíše ne		ne		Celkem	
	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>celkem %</i>	<i>celkem res.</i>
otázka č. 1	2%	1	24%	12	48%	24	26%	13	0%	0	100%	50
otázka č. 6	0%	0	46%	23	22%	11	32%	16	0%	0	100%	50

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 1: Znázornění spokojenosti respondentů s nabízenými programy zacházení a důvodu jejich absolvování

Zdroj: vlastní zpracování

Výsledek otázky 1 a 6 ukazuje, že odsouzených ve výkonu trestu je jen velmi málo, kteří se skutečně zajímají o nabízené programy Vězeňské služby ČR a probační mediační služby. Pokud mají delší trest nebo jsou opakovaně trestáni, nezajímají se, co bude po jejich propuštění na svobodu. Někteří nevědí, někteří o tom ještě nepřemýšleli a některé to nezajímá. Programů preventivně výchovných a vzdělávacích se zúčastňují zpravidla proto, že se zavázali svým souhlasem k plnění programů zacházení, a nechtějí tím přijít o určité výhody z toho plynoucí v rámci vlastního výkonu trestu.

Otázky č. 3, 4, 5 byly také sloučeny, zaměřují se na přínos absolvovaných programů odsouzených ve výkonu trestu.

Otázky:

č. 3 *Přinesly vám vzdělávací programy přínos v oblasti rozšíření vzdělávání nebo v rekvalifikaci?*

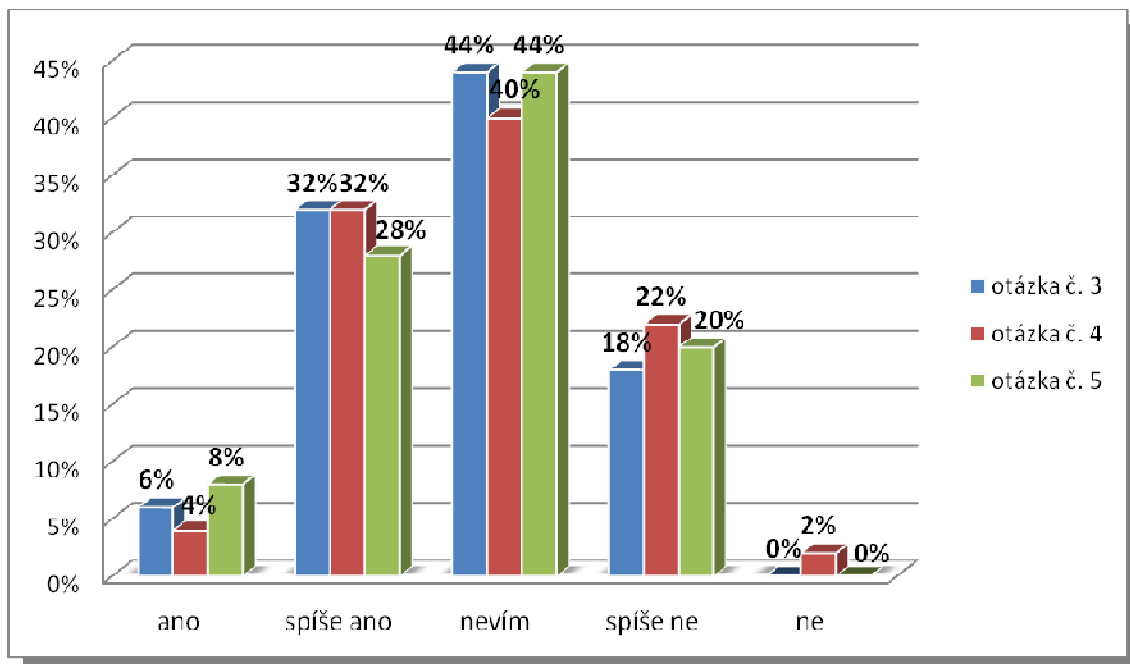
- č. 4 *Přinesly vám preventivně výchovné programy nějaký přínos v oblasti společenského chování?*
- č. 5 *Přinesly vám zájmové a pracovní aktivity přínos v oblasti vašich koníčků nebo zájmových činností?*

Tabulka č. 2: Vyjádření respondentů k přínosu programů zacházení v oblasti vzdělávání a rekvalifikace, společenského chování a v oblasti zájmových činností

Přínos program zacházení	Škály											
	Ano		spíše ano		nevím		spíše ne		ne		Celkem	
	<i>f_i(%)</i>	<i>M_i</i>	<i>f_i(%)</i>	<i>m_i</i>	<i>f_i(%)</i>	<i>m_i</i>	<i>f_i(%)</i>	<i>m_i</i>	<i>f_i(%)</i>	<i>m_i</i>	<i>celkem %</i>	<i>celkem res.</i>
otázka č. 3	6%	3	32%	16	44%	22	18%	9	0%	0	100%	50
otázka č. 4	4%	2	32%	16	40%	20	22%	11	2%	1	100%	50
otázka č. 5	8%	4	28%	14	44%	22	20%	10	0%	0	100%	50

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 2: Znázornění přínosu programů zacházení v oblasti vzdělávání, rekvalifikace, společenského chování a v oblasti zájmových činností

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky a znázorněného grafu vyplývá, že v případě odsouzených ve výkonu trestu je přínos absolvovaných preventivně výchovných a vzdělávacích programů nulový, jelikož odsouzení ve všech třech otázkách odpovídají v poloze třetí škály „nevím“.

Otázky: 2, 7, 13, 14, 15, 16 byly sloučeny za účelem zjištění významnosti absolvování programů odsouzenými ve výkonu trestu při začleňování do společnosti po propuštění z výkonu trestu.

Otázky:

- č. 2 *Dokážete nové informace, získané v programu, využít po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody?*
- č. 7 *Myslíte si, že vám absolvované programy mohou být nápomocny při začlenění do společnosti.*
- č. 13 *Myslíte si, že absolvované programy mají smysl pro váš další život ve společnosti?*

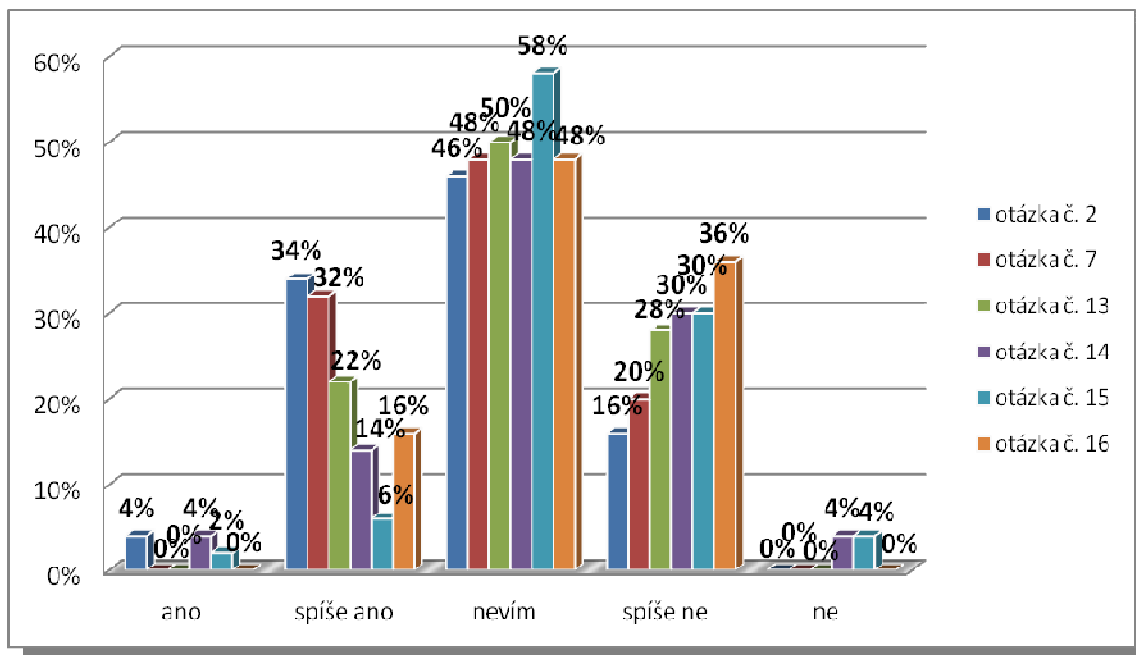
- č. 14 *Myslíte si, že vlivem absolvování preventivně výchovných a vzdělávacích programů se můžete lépe začlenit do společnosti?*
- č. 15 *Myslíte si, že po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody změníte svoje chování a přístup ke společnosti?*
- č. 16 *Myslíte si, že po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody změníte svoje chování a přístup ke společnosti?*

Tabulka č. 3: Vyjádření respondentů k významnosti a vlivu přínosu programů zacházení při začleňování do společnosti po podmíněném propuštění z výkonu trestu

Přínos programů zacházení	Škály											
	ano		spíše ano		nevím		spíše ne		ne		Celkem	
	fi(%)	mi	fi(%)	mi	fi(%)	mi	fi(%)	mi	fi(%)	mi	celkem %	celkem res.
otázka č. 2	4%	2	34%	17	46%	23	16%	8	0%	0	100%	50
otázka č. 7	0%	0	32%	16	48%	24	20%	10	0%	0	100%	50
otázka č. 13	0%	2	22%	11	50%	22	28%	14	0%	0	100%	50
otázka č. 14	4%	2	14%	7	48%	15	30%	2	4%	2	100%	50
otázka č. 15	2%	1	6%	3	58%	29	30%	15	4%	2	100%	50
otázka č. 16	0%	0	16%	8	48%	24	36%	18	0%	0	100%	50

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 3: Znázornění významu a vlivu přínosu programů zacházení při začleňování do společnosti po podmíněném propuštění respondentů z výkonu trestu

Zdroj: vlastní zpracování

Ze znázorněných výsledků odpovědí uvedených otázek opět vyplývá, že významnost absolvovaných programů je pro odsouzené po propuštění z výkonu trestu naprosto neopodstatněná.

Otázky: č. 11, 12 jsou otázkami stěžejními pro potvrzení předpokladu č. 1 – **Lze předpokládat, že většina respondentů bude hodnotit přínos preventivě výchovných a vzdělávacích programů poskytovaných Vězeňskou službou ČR a probační mediační službou v oblasti návratu a začlenění se do své rodiny pozitivně.**

Otázky:

č. 11 *Myslíte si, že absolvované programy mohou být nápomocny při návratu ke své rodině?*

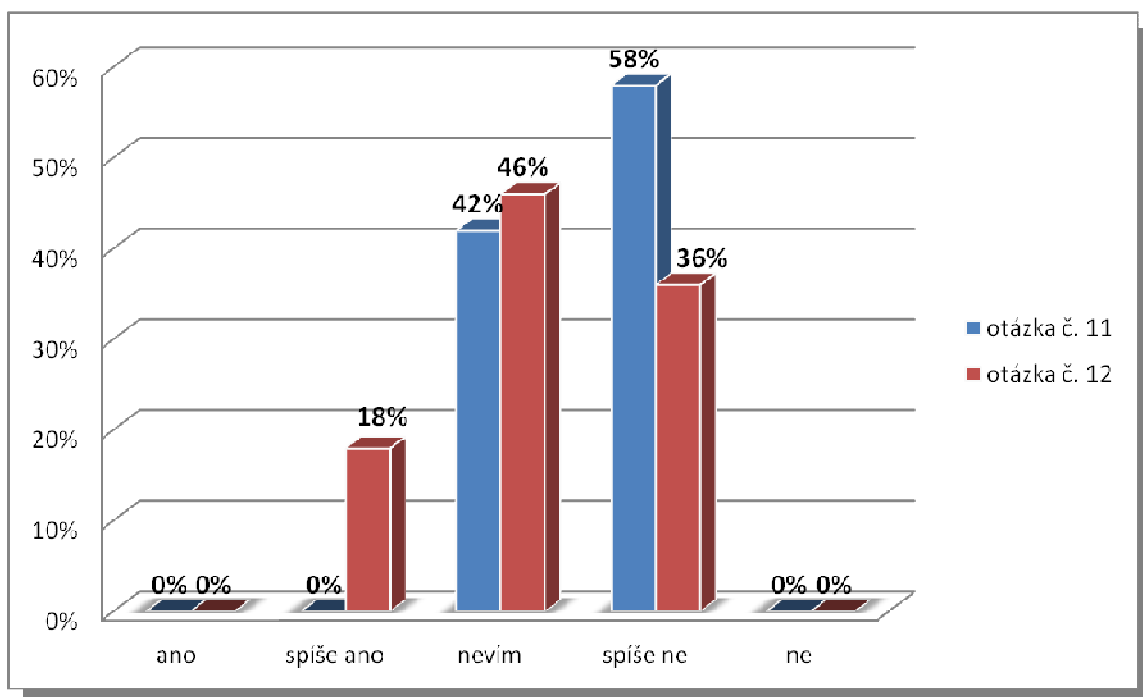
č. 12 *Myslíte si, že se váš rodinný život změní vlivem absolvovaných programů?*

Tabulka č. 4: Vyjádření respondentů k přínosu programů zacházení v oblasti návratu a začlenění do své rodiny po podmíněném propuštění z výkonu trestu

Přínos programů zacházení	Škály											
	ano		spíše ano		nevím		spíše ne		ne		Celkem	
	<i>fi</i> (%)	<i>mi</i>	<i>fi</i> (%)	<i>mi</i>	<i>fi</i> (%)	<i>mi</i>	<i>fi</i> (%)	<i>mi</i>	<i>fi</i> (%)	<i>mi</i>	<i>celkem</i> %	<i>celkem</i> <i>res.</i>
otázka č. 11	0%	0	0%	0	42%	21	58%	29	0%	0	100%	50
otázka č. 12	0%	0	18%	9	46%	23	36%	36	0%	0	100%	50

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 4: Znárodnění odpovědí respondentů k přínosu programů zacházení v oblasti návratu a začlenění se do své rodiny po podmíněném propuštění z výkonu trestu

Zdroj: vlastní zpracování

Z vyhodnocených odpovědí znázorněných tabulkou a grafem je zřejmé, že odsouzení ve výkonu trestu nevěří a nejsou přesvědčeni, že by jim absolvované programy mohly

být nějakým způsobem nápomocny při návratu ke své rodině, anebo aby se jejich rodinný život změnil. **Předpoklad č. 1 je tak nepotvrzen.**

Otázky č. 8, 9, 10 byly sloučeny a jsou stěžejními otázkami k předpokladu č. 2, který je ve znění: **Lze předpokládat, že většina respondentů bude hodnotit přínos preventivně výchovných a vzdělávacích programů poskytovaných Vězeňskou službou ČR a probační mediační službou v oblasti návratu do původního zaměstnání pozitivně.**

Otázky:

č. 8 *Myslíte si, že vám absolvované programy pomohou při návratu do svého původního zaměstnání?*

č. 9 *Myslíte si, že vám absolvované programy pomohou při hledání nového zaměstnání?*

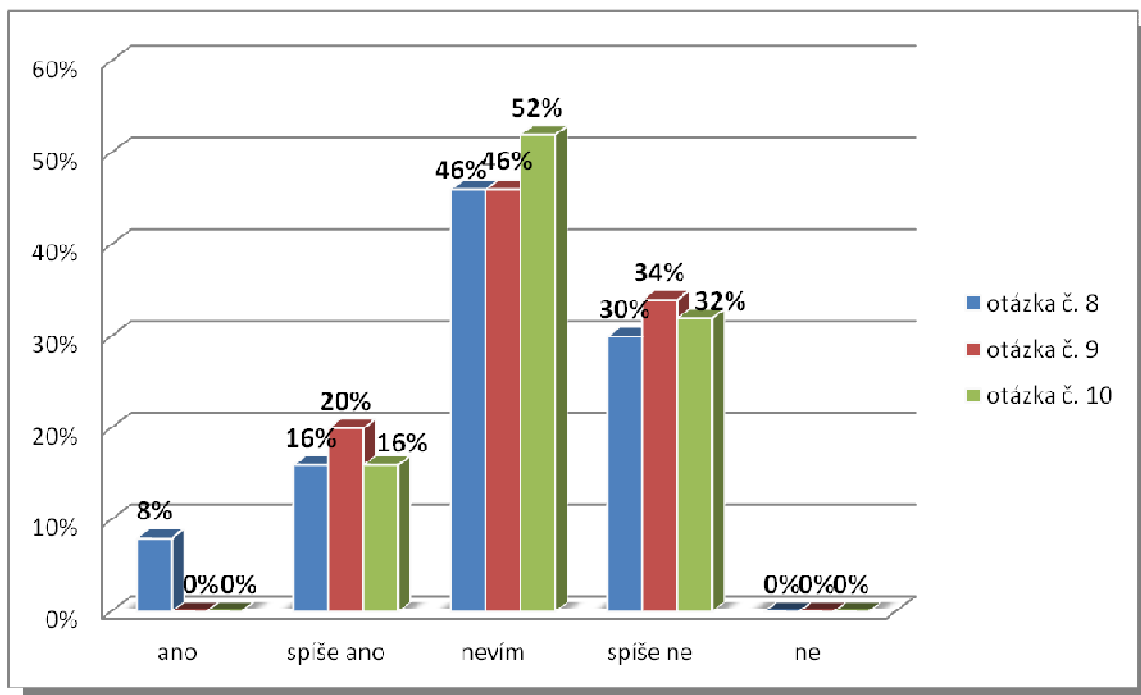
č. 10 *Dávají vám smysl absolvované programy při návratu do občanského života a udržení si nového zaměstnání?*

Tabulka č. 5: Vyjádření respondentů k programům zacházení v oblasti přínosu návratu do původního zaměstnání, hledání si nového zaměstnání a udržení si nového zaměstnání po podmíněném propuštění z výkonu trestu

Přínos program zacházení	Škály											
	ano		spíše ano		nevím		spíše ne		ne		Celkem	
	fi(%)	mi	fi(%)	mi	fi(%)	mi	fi(%)	mi	fi(%)	mi	celkem %	celkem res.
otázka č. 8	8%	4	16%	8	46%	23	30%	15	0%	0	100%	50
otázka č. 9	0%	0	20%	10	46%	23	34%	17	0%	0	100%	50
otázka č. 10	0%	0	16%	8	52%	26	32%	16	0%	0	100%	50

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 5: Znázornění odpovědí respondentů k přínosu programů zacházení v oblasti návratu do původního zaměstnání, hledání si nového zaměstnání a udržení si nového zaměstnání po podmíněném propuštění z výkonu trestu

Zdroj: vlastní zpracování

V těchto otázkách respondenti převážně odpovídali nerozhodně, nejsou opět přesvědčeni, že by jim absolvované programy mohly být nápomocny při návratu do svého původního zaměstnání, když jich většina o zaměstnání přišla. Nejsou ani přesvědčeni o tom, že by jim programy mohly být ku prospěchu při hledání nového zaměstnání ani v udržení si nového zaměstnání. **Předpoklad č. 2** byl hodnocen respondenty polohou třetí škály „nevím“, nerozhodně, což v našem případě znamená negativně a zůstává **nepotvrzen**.

Vyhodnocení 3 předpokladu, který zněl: Lze předpokládat, že většina respondentů bude hodnotit přínos preventivně výchovných a vzdělávacích programů poskytovaných Vězeňskou službou ČR a probační mediační službou jako nedostatečný.

Potvrzení tohoto předpokladu vyplývá z výše uvedených výsledků, kdy respondenti většinou odpovídají na položky otázek nerozhodně v poloze škály „nevím“, „spíše ne“

znamená, že přínos preventivních výchovných a vzdělávacích programů nehodnotili respondenti jako nedostačující. **Předpoklad č. 3 je tak nepotvrzen.**

Otázka č. 17 byla sestavena a předložena respondentům ve výkonu trestu pro zajímavost, zda přemýšleli o své budoucnosti v oblasti, zda se vrátí k páčání další trestné činnosti. Tato položka otázky byla zpracována a vyhodnocena samostatně.

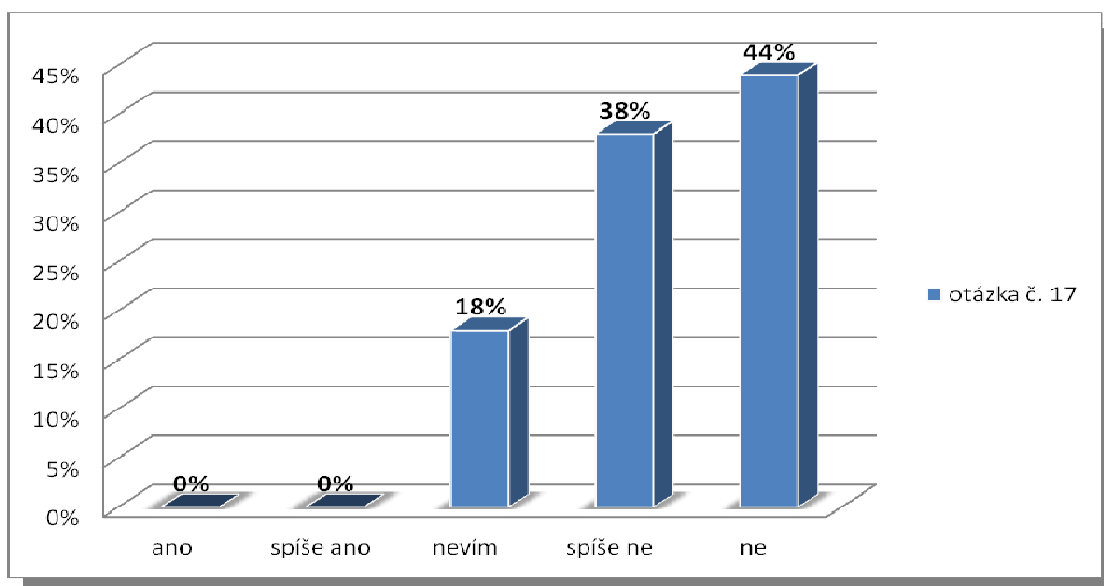
Otázka č. 17: *Vrátíte se k páčání další trestné činnosti?*

Tabulka č. 6: Vyjádření respondentů zda se vrátí k páčání další trestné činnosti po podmíněném propuštění z výkonu trestu

Spáčení další trestné činnosti	Škály											
	ano		spíše ano		nevím		spíše ne		ne		Celkem	
	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>celkem %</i>	<i>celkem res.</i>
otázka č. 17	0%	0	0%	0	18%	9	38%	19	44%	22	100%	50

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 6: Znázornění odpovědí respondentů k znovu vrácení páčání trestné činnosti po podmíněném propuštění z výkonu trestu

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedeného grafu a tabulky vyplývá, že dotazovaní ve výkonu trestu odpovídali ve 44%, že se k páčání další trestné činnosti nevrátí, což není ani polovina dotazovaných, ve 38% odpovídali, že se spíše k páčání další trestné činnosti nevrátí a v 18 %, že ještě neví. Je překvapující, že ani polovina dotazovaných neodpověděla ve smyslu, rozhodného „ne“, pořadí na pátém stupni škály, že se již k páčání trestné činnosti nevrátí. Na druhé straně je potěšující, že žádný z dotazovaných respondentů neodpověděl, že by se k páčání trestné činnosti rozhodně vrátil v poloze škály č. 1. „ano“ a č. 2. „spíše ano“.

9.5 Vyhodnocení výsledků podmíněně propuštěných

Otázky č. 5, 6 směřující k potvrzení předpokladu č. 1, který je ve stejném znění jako u respondentů ve výkonu trestu.

Otázky:

č. 5 *Pomohly vám absolvované programy vězeňskou službou a probační mediační službou k lepšímu návratu ke své rodině?*

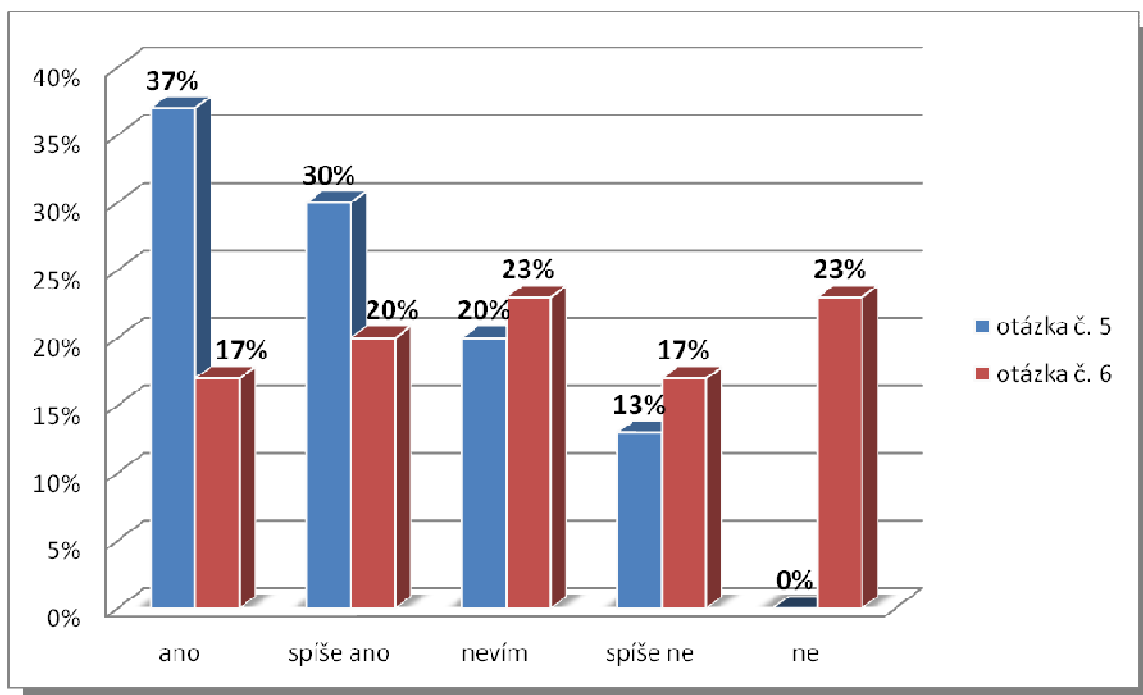
č. 6 *Měla spolupráce s probační a mediační službou vliv na udržení vašeho trvalého bydlení popř. nalezení nového bydliště?*

Tabulka č. 7: Vyjádření respondentů podmíněně propuštěných k přínosu programů zacházení v oblasti snazšího návratu ke své rodině a udržení si trvalého bydliště nebo popř. nalezení nového bydliště.

Předpoklad č. 1	Škály											
	Ano		spíše ano		nevím		spíše ne		ne		Celkem	
	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>celkem %</i>	<i>celkem res.</i>
otázka č. 5	37%	11	30%	9	20%	6	13%	4	0%	0	100%	30
otázka č. 6	17%	5	20%	6	23%	7	17%	6	23%	7	100%	30

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 7: Znázornění odpovědí respondentů podmíněně propuštěných z výkonu trestu k přínosu programů zacházení v oblasti lepšího návratu ke své rodině a udržení si původního bydliště nebo popř. nalezení nového bydliště a možnosti tak konstatovat vyvrácení nebo potvrzení předpokladu č. 1

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedeného vyplývá, že odsouzení podmíněně propuštění za pomoci probační a mediační služby a za předpokladu, že rodina má o odsouzeného a jeho návrat zájem, začínají přemýšlet, že absolvované preventivně výchovné a vzdělávací programy jsou jim ku pomoci a snaží se, pokud jim na zpětném začlenění do rodiny záleží.

Předpoklad č. 1 Lze předpokládat, že většina respondentů bude hodnotit přínos preventivně výchovných a vzdělávacích programů poskytovaných Vězeňskou službou ČR a probační mediační službou v oblasti návratu a začlenění se do své rodiny pozitivně. Tento předpoklad byl vyhodnocením otázky č. 5 u respondentů podmíněně propuštěných **potvrzen**.

Otázky 7, 8, 9 byly sestaveny za účelem potvrzení nebo vyvrácení **předpokladu**

č. 2, který byl ve znění:

Lze předpokládat, že většina respondentů bude hodnotit přínos preventivně výchovných a vzdělávacích programů poskytovaných Vězeňskou službou ČR a probační mediační službou v oblasti návratu do původního zaměstnání pozitivně.

Otázky:

č. 7 *Měl jste možnost návratu do původního zaměstnání?*

č. 8 *Pomohly vám absolvované programy vězeňskou službou a spolupráce s probační mediační službou v hledání nového zaměstnání?*

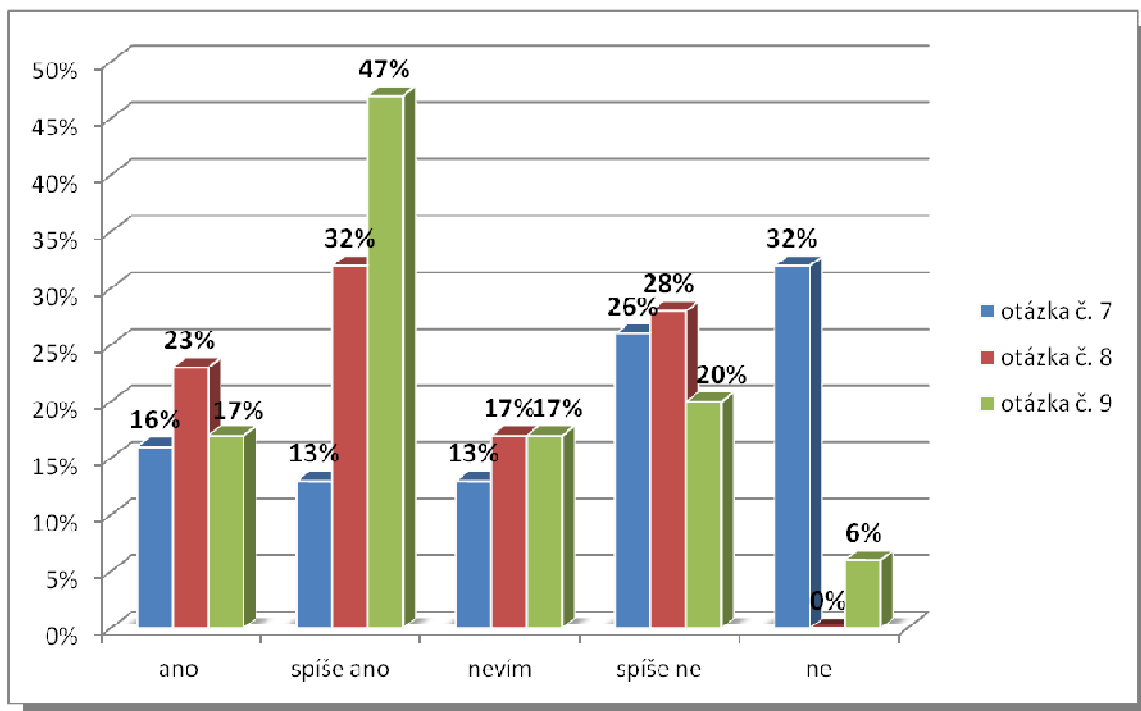
č. 9 *Pomohly vám absolvované programy vězeňskou službou a spolupráce s probační mediační službou v udržení si nového zaměstnání.*

Tabulka č. 8: Vyjádření odpovědí respondentů k otázkám možnosti návratu do původního zaměstnání, a zda absolvované programy byly přínosem po stránce hledání nového zaměstnání a udržení si jeho pozice

Možnost návratu do zaměstnání	Škály											
	ano		spíše ano		nevím		spíše ne		ne		Celkem	
	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>fi(%)</i>	<i>mi</i>	<i>celkem %</i>	<i>celkem res.</i>
otázka č. 7	16%	5	13%	4	13%	4	26%	7	32%	10	100%	30
otázka č. 8	23%	7	32%	10	17%	5	28%	8	0%	0	100%	30
otázka č. 9	17%	5	46%	14	17%	5	20%	6	0%	0	100%	30

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 8: Znázornění odpovědí respondentů podmíněně propuštěných k přínosu absolvovaných programů v oblasti návratu do původního zaměstnání, nebo hledání nového zaměstnání a udržení si jeho pozice

Zdroj: vlastní zpracování

Při zhodnocení otázek zaměřených na zaměstnání je možno konstatovat, že dotazovaní neměli možnost se vrátit do původního zaměstnání, jak ukazuje výsledek otázky č. 7, ale absolvované programy byly pro respondenty přínosem v oblasti hledání nového zaměstnání a jeho udržení, jak plyne z výsledku otázek č. 8, 9. **Předpoklad č. 2 je tak potvrzen.**

Otázky č. 1, 2, 12, 13, 14 byly položeny respondentům v podobě tak, aby se dotazovaní mohli vyjádřit, zda jim byly preventivně výchovné a vzdělávací programy přínosem a zda jsou tyto programy a služby probační a mediační služby dostačující, nebo zda naopak je přínos těchto programů nedostatečný.

Otázky:

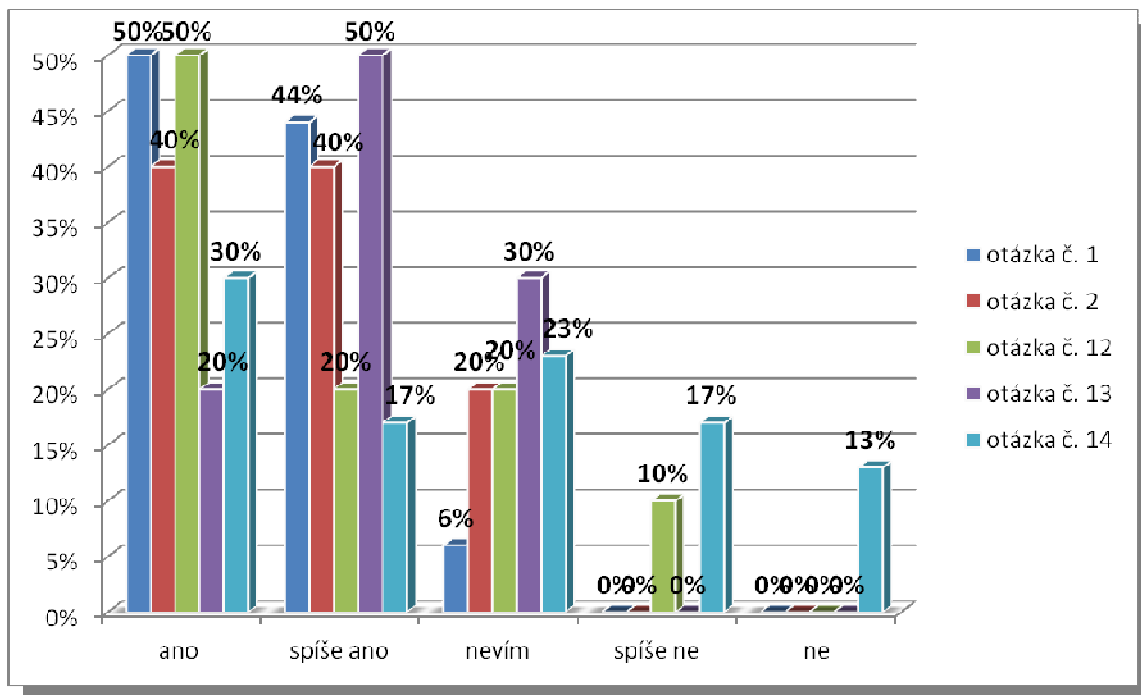
- č. 1 *Jste spokojen s činností probační a mediační služby?*
- č. 2 *Myslíte si, že jsou služby probační a mediační služby dostačující?*
- č. 12 *Požádal byste po zkušenosti se spoluprací probační a mediační služby znovu soud o podmíněné propuštění?*
- č. 13 *Domníváte se, že dohled probační a mediační služby snižuje riziko v opakování trestné činnosti?*
- č. 14 *Domníváte se, že spolupráce s probační a mediační službou má vliv na snížení požívání alkoholu a užívání drog?*

Tabulka č. 9: Vyjádření odpovědí respondentů podmíněně propuštěných k dostatečnosti preventivně výchovných a vzdělávacích programů a jejich vlivu vyjádření ke spokojenosti s činností probační a mediační služby.

Vyjádření resp. k programům zacházení	Škály											
	ano		spíše ano		nevím		spíše ne		ne		Celkem	
	fi(%)	mi	fi(%)	mi	fi(%)	mi	fi(%)	mi	fi(%)	mi	celkem %	celkem res.
otázka č. 1	50%	15	44%	13	6%	2	0%	0	0%	0	100%	30
otázka č. 2	40%	12	40%	12	20%	6	0%	0	0%	0	100%	30
otázka č. 12	50%	15	20%	6	20%	6	10%	3	0%	0	100%	30
otázka č. 13	20%	6	50%	15	30%	9	0%	0	0%	0	100%	30
otázka č. 14	30%	9	17%	5	23%	7	17%	5	13%	4	100%	30

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 9: Znázornění odpovědí respondentů podmíněně propuštěných k dostatečnosti výchovně preventivních a vzdělávacích programů a spokojenost s činností probační a mediační služby.

Zdroj: vlastní zpracování

Předpoklad č. 3 Lze předpokládat, že většina respondentů bude hodnotit přínos preventivně výchovných a vzdělávacích programů poskytovaných Vězeňskou službou ČR a probační mediační službou jako nedostatečný.

Jednotlivé odpovědi respondentů na položky otázek ukazují, že naopak respondenti jsou s preventivně výchovnými programy převážně spokojeni a považují je za dostatečné, **předpoklad č. 3 je tak nepotvrzen**

Byly předloženy ještě další položky otázek 4, 10 a 11, ve kterých nás zajímalo, zda respondentům podmíněně propuštěným přinesly preventivně výchovné a vzdělávací programy snadnější začlenění do společnosti.

Otázky:

č. 4 *Podarilo se vám vlivem probační a mediační služby lépe začlenit do společnosti?*

č. 10 *Myslíte si, že vlivem absolvovaných programů a pomocí probační a mediační služby budete žít spořádaným životem řádného občana společnosti?*

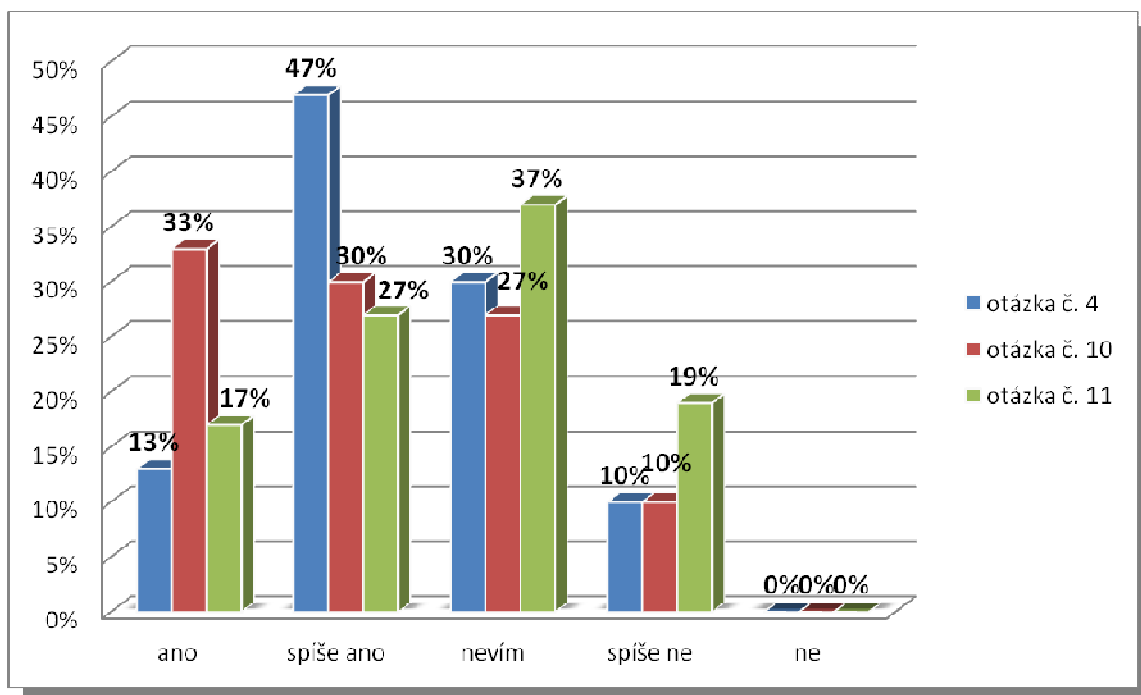
č. 11 *Myslíte, že byste dokázal být a žít jako spořádaný občan společnosti bez jakýchkoliv programů a dohledu probační a mediační služby?*

Tabulka č. 10: Vyjádření respondentů podmíněně propuštěných v oblasti začleňování do společnosti

Podmíněně propuštění	Škály											
	ano		spíše ano		nevím		spíše ne		ne		Celkem	
	<i>fi</i> (%)	<i>mi</i>	<i>fi</i> (%)	<i>mi</i>	<i>fi</i> (%)	<i>mi</i>	<i>fi</i> (%)	<i>mi</i>	<i>fi</i> (%)	<i>mi</i>	<i>celkem</i> %	<i>celkem</i> <i>res.</i>
otázka č. 4	13%	4	47%	14	30%	9	10%	3	0%	0	100%	30
otázka č. 10	33%	10	30%	9	27%	8	10%	3	0%	0	100%	30
otázka č. 11	17%	5	27%	8	37%	11	19%	6	0%	0	100%	30

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 10: Znázornění odpovědí respondentů podmíněně propuštěných v oblasti začleňování do společnosti

Zdroj: vlastní zpracování

V **otázce č. 4** se respondenti vyjadřují, že vlivem probační a mediační služby se jim spíše lépe podařilo začlenit do společnosti.

V **otázce č. 10** jsou odpovědi respondentů ve slabší většině na poloze škály č. 1 „ano“, což znamená, že se domnívají a věří tomu, že vlivem absolvovaných programů a pomocí probační a mediační služby budou žít spořádaným životem řádného občana společnosti.

V **otázce č. 11** se odpovědi respondentů trochu liší, výsledky odpovědí ukazují na polohu škály č. 3 „nevím“. Respondenti v této otázce odpovídají nerozhodně. Neví, zda by opravdu dovedli žít společenským životem bez jakýchkoliv programů a pomoci probační a mediační služby.

10 Závěr

Srovnali jsme odpovědi respondentů ve výkonu trestu a podmíněně propuštěných na položky otázek v oblasti návratu ke své rodině, v hledání nového zaměstnání a udržení si jeho pozice a oblast začleňování se do společnosti. Zajímalo nás, jak budou odpovídat na stejná témata otázek odsouzení ve výkonu trestu a jak se k otázkám vyjádří podmíněně propuštění. Zkoumán a srovnáván byl přínos absolvovaných preventivně výchovných a vzdělávacích programů, kterých se jednotliví respondenti zúčastňovali a vliv spolupráce vězeňské služby s probační a mediační službou.

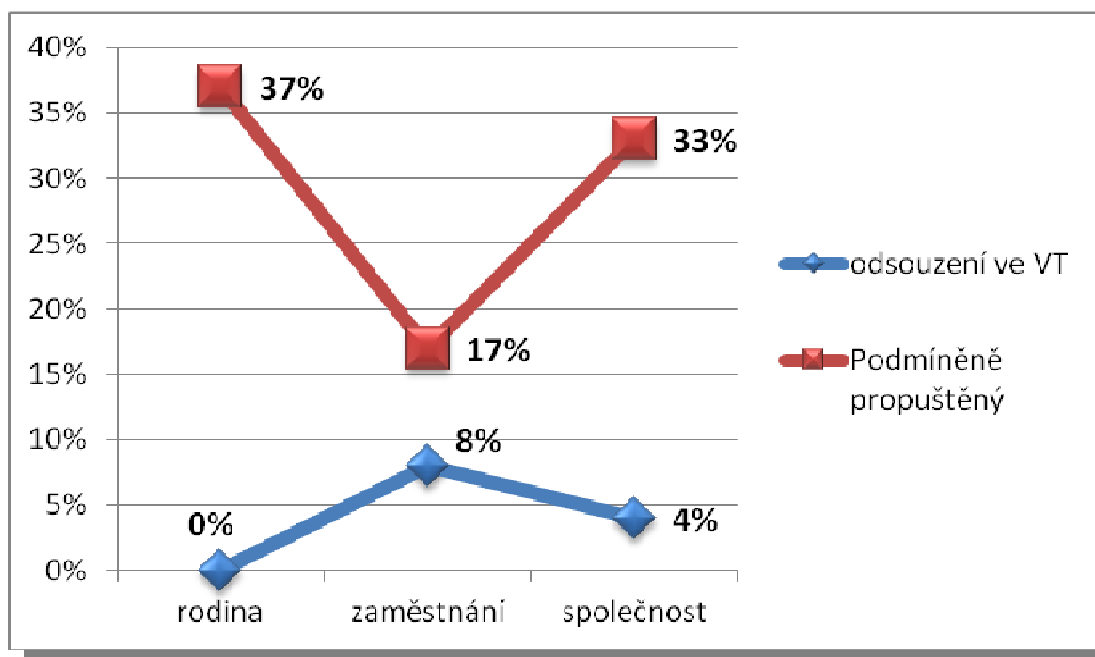
Tabulka č. 11: Porovnání odpovědí ve výkonu trestu a v podmíněném propuštění

Odpovědi respondentů ve výkonu trestu					
Škála ->	Ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
rodina	0%	0%	42%	58%	0%
zaměstnání	8%	16%	46%	30%	0%
společnost	4%	14%	48%	30%	4%

Odpovědi respondentů podmíněně propuštěných					
Škála ->	Ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
rodina	37%	30%	20%	13%	0%
zaměstnání	17%	47%	17%	20%	0%
společnost	33%	30%	27%	10%	0%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 11: Porovnání odpovědí ve výkonu trestu a v podmíněném propuštění

Zdroj: vlastní zpracování

Z výsledku grafu je možno vidět, že odsouzení ve výkonu trestu se nezajímají o budoucnost, nepřemýšlí, jak je přijme rodina, jak se budou starat o svoji rodinu, jak jí budou oporou, zda jim zůstane jejich původní zaměstnání, málo je zajímavá, jak a kde budou hledat nové zaměstnání v případě jeho ztráty. Začlenění do společnosti po propuštění je také zajímavá málo. Důvodem jejich účasti na preventivně výchovných a vzdělávacích programech je ve většině případů závazek k plnění programů zacházení. Odsouzení tím nechtějí přijít o určité výhody z toho plynoucí v rámci vlastního výkonu trestu. Dalším důvodem je i možnost využít volný čas. Samozřejmě, že všichni odsouzení ve výkonu trestu tak nejednají, což je možno vyčíst i z grafu. Na druhé straně podmíněně propuštění odsouzení, začnou přemýšlet úplně jinak, pokud jim byl stanoven dohled úředníka probační a mediační služby a dostávají se pravidelně. Vyplývá i z grafu, že pozitivně hodnotí přínos preventivně výchovných a vzdělávacích programů, což si uvědomí až po podmíněném propuštění. Je vidět, že se chtějí vrátit ke své rodině, což je znázorněno i v grafu, kde křivka zaujímá nejvyšší hodnotu. Odsouzení se dále chtějí vrátit do původního zaměstnání, pokud o něj nepřišli během výkonu trestu, v případě že ano, snaží se najít nové a udržet si jej i když tady je křivka v nižší hodnotě.

Snaží se o začlenění do společnosti, což souvisí se společenským chováním a etikou. Je pravdou, že na straně druhé je v našem případě i menší skupina podmíněně propuštěných, kteří se většinou neřídí pokyny mediační a probační služby, nezajímá je rodina, zaměstnání ani společnost. V některých případech se začlení zpět do své původní party a pokračují v páčání trestné činnosti. Nemají snahu o získání zaměstnání ani bydlení, přespávají v prázdných budovách, na nádražích, lavičkách apod. Potravu si obstarávají krádežemi, a to tak dlouho a do té doby než se dostanou opět do výkonu vazby, buď pro méně závažné trestné činy anebo pro závažné až velmi závažné trestné činy. Jedná se většinou o osoby, které jsou již po několikáté trestány, tzv. recividisté.

Bylo použito i druhého způsobu výpočtu, a to výpočtem průměru, viz příloha č. 3. Druhý způsob vyjádření výsledků byl proveden tak, že škála byla chápána jako kontinuum. 50 respondentů ve výkonu trestu volilo jednotlivé odpovědi na konkrétních polohách škál a k těmto jednotlivým odpovědím byly přisouzeny číselné hodnoty (koeficienty) od 1 (nejméně příznivý postoj) po 5 (nejvíce příznivý postoj). Poloze „ano“ byl přisouzen koeficient 5, poloze „spíše ano“ koeficient 4, poloze „nevím“ koeficient 3, poloze „spíše ne“ koeficient 2 a poloze „ne“ koeficient 1. Jednotlivé frekvence voleb byly těmito koeficienty vynásobeny a vyděleny počtem respondentů. Výpočtem byl zjištěn průměr u všech poloh otázek číslo 3, kromě otázky č. ukazující na škálu „nevím“, což potvrzuje výsledky vypočítané procentuálním výpočtem a znázorněnými grafy u respondentů ve výkonu trestu. Potvrdila se i otázka č. 17, ve které byli respondenti dotazováni, zda se vrátí k páčání trestné činnosti. Výsledek průměru byl vypočítán v hodnotě čísla **1,36** což značí stupnici polohy škály č. 5 „ne“. Výsledek byl taktéž potvrzen jako v prvním případě, kdy většina respondentů odpovídala, že se již k páchané trestné činnosti nevrátí. Byly taktéž potvrzeny výsledky předpokladů, tím že hodnota průměru vyšla číslo 3. To znamená poloha škály č. 3 „nevím“ a tím je **předpoklad č. 1, 2 a 3** v případě respondentů ve výkonu trestu **nepotvrzen**, stejně jako v prvním případě procentuálního výpočtu.

U podmíněně propuštěných byl proveden také výpočet průměru, viz příloha č. 4, stejným způsobem jako u respondentů ve výkonu trestu i zde byly výsledky u počtu respondentů 30 potvrzeny. Procentuálním výpočtem u podmíněně propuštěných bylo zjištěno, že tito hodnotí absolvované programy spíše za přínosné. Na poloze škály

č. 2 „**spíše ano**“ byla zjištěna nejvyšší hodnota 32 %. Výpočtem průměru bylo zjištěno, že na položky otázek 1, 2, 3, 4, 5, 9, 10, 12, 13, které byly směřovány k vyjádření respondentů na spokojenost a vliv s preventivně výchovnými a vzdělávacími programy, vliv spolupráce s vězeňskou službou a probační a mediační službou. Zde byl vypočítán průměr číslo 4, poloha škály „**spíše ano**“, položky otázek 6, 8, 11, 14 byly formulovány otázkami na přínos vlivu spolupráce s probační a mediační službou v oblasti si udržení nového bydliště, vliv absolvovaných programů pořádaných vězeňskou službou a probační mediační službou při hledání nového zaměstnání, zda by dokázali žít bez jakýchkoliv programů a dohledu probační a mediační služby a zda se domnívají, že spolupráce vede ke snížení požívání alkoholu a užívání drog. V tomto souboru otázek byl vypočítán průměr číslo 3, které odpovídá poloze škály „**nevím**“, zde byli respondenti nerozhodní. V položce otázky č. 7 byl vypočten průměr 2,46, což odpovídá poloze škály č. 4, „**spíše ne**“. Otázka byla zaměřena na možnost návratu po podmíněném propuštění do svého původního zaměstnání. V otázce č. 13 byl učiněn dotaz, zda se tázaný domnívá, že dohled probační a mediační služby snižuje riziko v opakování trestné činnosti. Na tuto otázku byl zjištěn výsledek, který odpovídá škále „**spíše ano**“, výsledek průměru představuje číslo 3,9, které odpovídá této poloze škály.

Z uvedeného vyplývá, že podmíněně propuštění si opravdu uvědomují, že absolvované programy jsou jim spíše přínosem. Taktéž se potvrdily předpoklady jako v prvním výpočtu. Předpoklad č. 1. **potvrzen**, předpoklad č. 2. **potvrzen** a předpoklad č. 3 **nepotvrzen**.

Závěrem je možno konstatovat, že spolupráce vězeňské služby a probační mediační služby je velkým přínosem a realizace preventivně výchovných a vzdělávacích programů vede k lepšímu začlenění některých odsouzených do naší společnosti po podmíněném propuštění z výkonu trestu.

Pozitivní skutečností pro studující vězně je fakt, že získané osvědčení z jakéhokoliv vzdělávacího stupně neobsahuje žádný údaj o tom, že dosažená kvalifikace je z vězeňského zařízení a to dává odsouzeným lepší možnost zapojit se po propuštění z výkonu trestu do profesního a občanského života.

Základním cílem je zvýšení kvalifikace, která přispívá klíčově k plnohodnotnému navrácení zpět do společnosti a možnosti lepšího uplatnění na trhu práce po propuštění na svobodu.

Vzdělávání by mělo patřit k politickým a ekonomickým prioritám každé země. Alternativy vzdělávání pracovníků a odsouzených v systému Vězeňské služby České republiky jsou vizitkou demokracie, humánnosti a pokrokovosti společnosti.

11 Použitá literatura

Odborné publikace

1. BAJCURA, L. Evropské vězeňské systémy. Praha: 2004, ISBN 80-239-3645-X.
2. ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V. Úvod do penologie. Praha: 1997.
3. DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍKOVÁ, L. Příručka pro probaci a mediaci, 2001, IPM.
4. GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: 2000, ISBN 80-85931-79-6.
5. HÁLA J. Úvod do Teorie a praxe vězeňství. České Budějovice: 1996, ISBN 80-7040-235-0.
6. HÁLA J. Úvod do teorie a praxe vězeňství. České Budějovice: 1997, ISBN-8086708-05-5.
7. HÁLA J. Bolest a naděje vězení. České Budějovice: 2007, ISBN 978-80-7387-013-3.
8. HOLÁ, L. Mediacce: způsob řešení mezilidských konfliktů. Grada Publishing, 2003.
9. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998. ISBN 80/7178/226-2.
10. JEDLIČKA, R., KLÍMA, P; KOŤA, J.; NĚMEC, J.; PILAŘ, J. Děti a mládež v obtížných životních situacích. Praha. Themis, ISBN 80-7312-038-0.
11. RASISKIN, ARNOLD, KEATING. Mediacce aneb jak řešit konflikt. Praha: 2003, Palata.

Internetové zdroje

12. Zprávy z portálu idnes [online]. [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz>
13. Vězeňská služba České republiky [online]. [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: www.vscr.cz
14. Věznice Všehrady, výkon vězeňství [online]. [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/o-nas-1634/vykon-vezenstvi-402>
15. Věznice Valdice, výkon vězeňství [online]. [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/o-nas-1632/vykon-vezenstvi-366>
16. Věznice Heřmanice, školské vzdělávací středisko [online]. [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/skolske-vzdelavaci-stredisko-1095/>
17. Věznice Valdice, výkon vězeňství [online]. [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/o-nas-1632/vykon-vezenstvi-366>
18. Věznice Světlá nad Sázavou [online]. [cit. 2012-06-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/>
19. Odsouzení, evropská vězeňská pravidla [online]. [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/vykon-vezenstvi-462/vykon-trestu-1052/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi-5925>
20. Odsouzení, evropská vězeňská pravidla [online]. [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: http://www.odsouzeni.eu/wpcontent/uploads/evropska_vezenska_pravidla.doc
21. Kapacita věznic [online]. [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/46900-kapacita-veznic-absolutne-nedostacuje.html>
22. Využití ubytovací kapacity věznice [online]. [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/informacni-servis-1574/aktuality-1202/vyuziti-ubytovaci-kapacity-veznice-v-roce-2011>

Časopisy

23. Vězeňská služba ČR Praha České vězeňství – pro vězeňství a kriminální prevenci. Časopis a jeho přílohy, Praha – Pankrác: MK ČR 6334, ISSN 1213-9297, 2004 – 2011.

Ostatní zdroje

24. Zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky.
25. Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě.
26. Zákon č.169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.
27. Vyhláška 345/1999 Sb. MS, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.
28. Vyhláška 109/1994 Sb. MS, kterou se vydává řád výkonu vazby.
29. Evropská vězeňská pravidla, Doporučení Rady Evropy č. R (87)/3, Důvodová zpráva a Komentář /český překlad/, Příloha časopisu České vězeňství č. 3/1996).

12 Seznam obrázků, tabulek a grafů

- Obrázek č. 1: Základní rozdělení vazebních věznic a věznic v ČR str. 23
- Obrázek č. 2: Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů ČR str. 24
- Tabulka č. 1: Vyjádření respondentů ke spokojenosti s nabízenými programy zacházení a důvod jejich absolvování str. 57
- Tabulka č. 2: Vyjádření respondentů k přínosu programů zacházení v oblasti vzdělávání a rekvalifikace, společenského chování a v oblasti zájmových činností str. 59
- Tabulka č. 3: Vyjádření respondentů k významnosti a vlivu přínosu programů zacházení při začleňování do společnosti po podmíněném propuštění z výkonu trestu str. 61
- Tabulka č. 4: Vyjádření respondentů k přínosu programů zacházení v oblasti návratu a začlenění do své rodiny po podmíněném propuštění z výkonu trestu str. 63
- Tabulka č. 5: Vyjádření respondentů k programům zacházení v oblasti přínosu návratu do původního zaměstnání, hledání si nového zaměstnání a udržení si nového zaměstnání po podmíněném propuštění z výkonu trestu str. 64
- Tabulka č. 6: Vyjádření respondentů zda se vrátí k páčání další trestné činnosti po podmíněném propuštění z výkonu trestu str. 66
- Tabulka č. 7: Vyjádření respondentů podmíněně propuštěných k přínosu programů zacházení v oblasti snazšího návratu ke své rodině a udržení si trvalého bydliště nebo popř. nového str. 68
- Tabulka č. 8: Vyjádření odpovědí respondentů k otázkám možnosti návratu do původního zaměstnání, a zda absolvované programy byly přínosem po stránce hledání nového zaměstnání a udržení si jeho pozice str. 70

Tabulka č. 9: Vyjádření odpovědí respondentů podmíněně propuštěných k dostatečnosti preventivně výchovných a vzdělávacích programů a jejich vlivu. A za další vyjádření ke spokojenosti s činností probační a mediační služby	str. 72
Tabulka č. 10: Vyjádření respondentů podmíněně propuštěných v oblasti začleňování do společnosti	str. 74
Tabulka č. 11: Porovnání odpovědí ve výkonu trestu a v podmíněném propuštění	str. 76
Graf č. 1: Znázornění spokojenosti respondentů s nabízenými programy zacházení a důvodu jejich absolvování	str. 58
Graf č. 2: Znázornění přínosu programů zacházení v oblasti vzdělávání, rekvalifikace, společenského chování a v oblasti zájmových činností	str. 59
Graf č. 3: Znázornění významu a vlivu přínosu programů zacházení při začleňování do společnosti po podmíněném propuštění respondentů z výkonu trestu	str. 62
Graf č. 4: Znázornění odpovědí respondentů k přínosu programů zacházení v oblasti návratu a začlenění se do své rodiny po podmíněném propuštění z výkonu trestu	str. 63
Graf č. 5: Znázornění odpovědí respondentů k přínosu programů zacházení v oblasti návratu do původního zaměstnání, hledání si nového zaměstnání a udržení si nového zaměstnání po podmíněném propuštění z výkonu trestu	str. 65
Graf č. 6: Znázornění odpovědí respondentů k znovu vrácení páčání trestné činnosti po podmíněném propuštění z výkonu trestu	str. 66
Graf č. 7: Znázornění odpovědí respondentů podmíněně propuštěných z výkonu trestu k přínosu programů zacházení v oblasti lepšího návratu ke své rodině a udržení si trvalého bydliště nebo popř. nového a možnosti tak konstatovat vyvrácení nebo potvrzení předpokladu č. 1	str. 69

- Graf č. 8: Znázornění odpovědí respondentů podmíněně propuštěných k přínosu absolvovaných programů v oblasti návratu do původního zaměstnání, nebo hledání nového zaměstnání a udržení si jeho pozice str. 71
- Graf č. 9: Znázornění odpovědí respondentů podmíněně propuštěných k dostatečnosti výchovně preventivních a vzdělávacích programů a spokojenost s činností probační a mediační služby str. 73
- Graf č. 10: Znázornění odpovědí respondentů podmíněně propuštěných v oblasti začleňování do společnosti str. 75
- Graf č. 11: Porovnání odpovědí ve výkonu trestu a v podmíněném propuštění str. 77

13 Přílohy

- Příloha č. 1** – Dotazník pro odsouzené ve výkonu trestu
- Příloha č. 2** – Dotazník pro podmíněně propuštěné z výkonu trestu
- Příloha č. 3** – Tabulka s postoji respondentů k jednotlivým otázkám ve výkonu trestu
- Příloha č. 4** – Tabulka s výpočtem průměru u odsouzených ve výkonu trestu
- Příloha č. 5** – Tabulka s postoji respondentů k jednotlivým otázkám podmíněně propuštěných
- Příloha č. 6** – Tabulka s výpočtem průměru u odsouzených podmíněně propuštěných
- Příloha č. 7** – Tiskopis na vyplnění Programu zacházení ve výkonu trestu odnětí svobody

Dotazník pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody

Instrukce k ověření významu a přínosu preventivně absolvovaných a vzdělávacích programů, které pro odsouzené realizuje vězeňská služba ve spolupráci s probační a mediační službou. Dotazník obsahuje sedmnáct otázek. Položky jsou tvořeny otázkami pomocí formy škálování, v pěti stupních odpovědí. **1. stupeň – ano, 2. stupeň – spíše ne, 3. stupeň – nevím, 4. stupeň – spíše ne, 5. stupeň – ne.** Zakroužkujte prosím, vámi zvolenou intenzitu odpovědi.

Položky otázek	Intenzita stupňů odpovědí				
	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
1. Jste spokojen s nabízenými programy Vězeňské služby ČR a probační mediační služby?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
2. Dokážete nové informace, získané v programu využít po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
3. Přinesly vám vzdělávací programy nějaký přínos v oblasti rozšíření vzdělání nebo rekvalifikace?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
4. Přinesly vám preventivně výchovné programy nějaký přínos v oblasti společenského chování.?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
5. Přinesly vám zájmové a pracovní aktivity nějaký přínos v oblasti vašich koníčků?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
6. Absolvujete tyto programy jenom pro vyplnění volného času v průběhu výkonu trestu?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
7. Myslíte si, že vám absolvované programy mohou být nápomocny při začlenění do společnosti?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
8. Myslíte si, že vám absolvované programy pomohou při návratu do svého původního zaměstnání?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
9. Myslíte si, že vám absolvované programy pomohou při hledání nového zaměstnání?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne

10. Dávají vám smysl absolvované programy při návratu do občanského života a udržení si nového zaměstnání?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
11. Myslíte si, že vám absolvované programy mohou být nápomocny při návratu ke své rodině?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
12. Myslíte si, že se váš rodinný život změní vlivem absolvovaných programů?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
13. Myslíte si, že absolvované programy mají smysl pro váš další život ve společnosti?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
14. Myslíte si, že vlivem absolvování preventivně výchovných a vzdělávacích programů se můžete lépe začlenit do společnosti?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
15. Myslíte si, že preventivně výchovné a vzdělávací programy změnily váš žebříček hodnot?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
16. Myslíte si, že po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody změníte svoje chování a přístup ke společnosti?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
17. Vráťte se k páčání další trestné činnosti?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne

Děkuji za zodpovězení zadaných otázek

Dotazník pro odsouzené, kteří byli podmíněně propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody

Instrukce k ověření významu a přínosu absolvovaných výchovných a vzdělávacích programů, které pro odsouzené realizuje vězeňská služba v návaznosti na činnost probační a mediační služby. Dotazník obsahuje čtrnáct otázek. Položky jsou tvořeny otázkami pomocí formy škálování v pěti stupních odpovědí

1. stupeň – ano, 2. stupeň – spíše ne, 3. stupeň – nevím, 4. stupeň – spíše ne, 5. stupeň – ne.

Zakroužkujte prosím vámi zvolenou intenzitu odpovědi.

Položky otázek	Intenzita stupňů odpovědí				
1. Jste spokojen s činností probační a mediační služby v rámci průběhu zkušební doby podmíněného propuštění?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
2. Myslíte si, že jsou služby probační a mediační služby dostačující?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
3. Přináší vám spolupráce s probační a mediační službou přínos v absolvování životních problémů?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
4. Podařilo se vám vlivem probační a mediační služby lépe začlenit do společnosti?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
5. Pomohly vám absolvované programy vězeňskou službou a probační mediační službou k lepšímu návratu ke své rodině?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
6. Měla spolupráce s probační a mediační službou vliv na udržení vašeho trvalého bydlení popř. nového bydliště?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne

7. Měl jste možnost návratu do původního zaměstnání?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
8. Pomohly vám absolvované programy vězeňskou službou a spolupráce s probační mediační službou v hledání nového zaměstnání?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
9. Pomohly vám absolvované programy vězeňskou službou a spolupráce s probační mediační službou v udržení si nového zaměstnání?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
10. Myslíte si, že vlivem absolvovaných programů a pomocí probační a mediační služby budete žít spořádaným životem řádného občana společnosti?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
11. Myslíte, že byste dokázal být a žít jako spořádaný občan společnosti bez jakýchkoliv programů a dohledu probační a mediační služby?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
12. Požádal byste po zkušenosti se spoluprací probační a mediační služby znovu soud o podmíněné propuštění?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
13. Domníváte se, že dohled probační a mediační služby snižuje riziko v opakování trestné činnosti?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
14. Domníváte se, že spolupráce s probační a mediační službou má vliv na snížení požívání alkoholu a užívání drog?	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne

Děkuji za zodpovězení zadaných otázek.

Příloha č. 3

Tabulka s postoji respondentů k jednotlivým otázkám ve výkonu trestu

	A	B	C	D	E		
Pořadí otázek	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne	DOHROMADY	
1.	1	12	24	13	0	50	
2.	2	17	23	8	0	50	
3.	3	16	22	9	0	50	
4.	2	16	20	11	1	50	
5.	4	14	22	10	0	50	
6.	0	23	11	16	0	50	
7.	0	16	24	10	0	50	
8.	4	8	23	15	0	50	
9.	0	10	23	17	0	50	
10.	0	8	26	16	0	50	
11.	0	0	29	21	0	50	
12.	0	9	23	18	0	50	
13.	0	11	25	14	0	50	
14.	2	7	24	15	2	50	
15.	1	3	29	15	2	50	
16.	0	8	24	18	0	50	
17.	0	0	9	19	22	50	

Příloha č. 4

Tabulka s výpočtem průměru u odsouzených ve výkonu trestu

	A	B	C	D	E		
ekonomické teorie	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne	DOHROMADY	průměr
1.	5	48	72	26	0	151	3,02
2.	10	68	69	24	0	171	3,42
3.	15	64	66	18	0	163	3,26
4.	10	64	60	2	1	162	3,20
5.	20	56	66	20	0	162	3,20
6.	0	92	33	32	0	157	3,14
7.	0	64	72	20	0	156	3,12
8.	20	32	69	30	0	151	3,02
9.	0	40	69	34	0	143	2,86
10.	0	32	78	32	0	142	2,84
11.	0	0	87	42	0	121	2,58
12.	0	36	69	36	0	141	2,82
13.	0	44	75	28	0	147	2,94
14.	0	28	72	30	2	150	3,00
15.	5	12	87	30	2	136	2,72
16.	0	32	72	36	0	140	2,80
17.	0	0	27	38	22	52	1,36

Příloha č. 5

Tabulka s postoji respondentů k jednotlivým otázkám podmíněně propuštěných

	A	B	C	D	E		
Pořadí otázek	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne	DOHROMADY	
1.	15	13	2	0	0	30	
2.	12	12	6	0	0	30	
3.	6	10	11	3	0	30	
4.	4	14	9	3	0	30	
5.	11	9	6	4	0	30	
6.	5	6	7	5	7	30	
7.	4	4	4	8	10	30	
8.	7	9	5	9	0	30	
9.	5	14	5	6	0	30	
10.	10	9	8	3	0	30	
11.	5	8	11	6	0	30	
12.	15	6	6	3	0	30	
13.	6	15	9	0	0	30	
14.	9	5	7	5	4	30	

Příloha č. 5

Tabulka s výpočtem průměru u odsouzených podmíněně propuštěných

	A	B	C	D	E		
ekonomické teorie	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne	DOHROMADY	medián
1.	75	52	6	0	0	133	4,43
2.	60	48	24	0	0	132	4,40
3.	30	40	33	6	0	101	3,63
4.	20	56	27	6	0	109	3,63
5.	55	36	18	8	0	117	3,90
6.	25	24	21	10	7	87	2,90
7.	20	16	12	16	10	74	2,46
8.	35	36	15	18	0	104	3,46
9.	25	56	15	12	0	108	3,60
10.	50	36	24	6	0	116	3,86
11.	25	32	33	12	0	102	3,40
12.	75	24	18	6	0	123	4,10
13.	30	60	27	0	0	117	3,90
14.	45	20	21	10	4	217	3,33

Příloha č. 7

Tiskopis na vyplnění Programu zacházení ve výkonu trestu odnětí svobody

Program zacházení ve VTOS výchozí

Kód vězně:

Příjmení:

Jméno:

	Cíle programu	celodenní péče o dítě, posilování pocitu zodpovědnosti za jeho výchovu posilovat emocionální vazby upevňování pracovních návyků udržení kontaktů s rodinou
11.	Pracovní aktivity pracovně nezařadit	pomocné a úklidové práce vyplývající z péče o dítě
12.	Vzdělávací aktivity Studuje ŠVS: ne Počet hodin studia na ŠVS: 0,0000	----
13.	Speciálně výchovné aktivity	sociálně právní poradenství skupinové psychologické konzultace
14.	Zájemové aktivity	poznáváme přírodu literární výchova
15.	Oblast utváření vnějších vztahů	písemný kontakt a návštěvy druha, rodičů

Přiřazené aktivity

Kód aktivity	Typ aktivity	Název aktivity
VT-S	speciálně výchovné	soc. právní poradenství
VT-S	speciálně výchovné	skupinové psychologické konzultace
VT-Z	zájemové	Literární výchova
VT-Z	zájemové	Poznáváme přírodu

Tento program zacházení jsem si zvolil a zavazuji se jej plnit datum podpis odsouzeného
datum podpis speciálního pedagoga
datum Schvalují: podpis ŘV /I.ZŘV